

ÚSTAVNÝ SÚD SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Hlavná 110, 042 65 Košice 1

P. O. Box E – 35

PREHEAD VYBRANÝCH ROZHODNUTÍ ÚSTAVNÉHO SÚDU SLOVENSKEJ REPUBLIKY

za obdobie VI./2017
Plénum

Nález:

spisová značka	PL. ÚS 7/2016
populárny názov	Ochrana súkromia v rámci výcviku v autoškolách
sudca spravodajca	Sergej Kohut
druh konania	konanie o súlade právnych predpisov
druh rozhodnutia a spôsob vybavenia	Nález - Nález
dátum rozhodnutia	10.05.2017
dotknuté články ústavy a medzinárodných zmlúv	Ústava Slovenskej republiky čl. 22 ods. 1 Ústava Slovenskej republiky čl. 16 ods. 1 Ústava Slovenskej republiky čl. 19 ods. 2 Ústava Slovenskej republiky čl. 19 ods. 3 Ústava Slovenskej republiky čl. 23 ods. 1
analytická právna veta	Napadnuté ustanovenia zákona o autoškolách predstavujú základ pre zaznamenanie takých údajov o identifikovaných osobách, ktoré pôvodom pochádzajú z oblasti účasti identifikovaných osôb na verejnom živote spoločnosti (osoby sa zúčastňujú na vodičských kurzoch, aby boli spôsobilé viesť motorové vozidlo, čo ovplyvňuje aj organizáciu života v spoločnosti). Účelom napadnutých ustanovení je dať kvalifikovaný rozmer interakcii jednotlivca so spoločnosťou v záujme jeho ochrany a takisto aj ochrany spoločnosti súčasne. Osobné údaje a údaje o osobách sú zaznamenávané vo vzťahu k okolnostiam primerane citlivým spôsobom a nemožno z nich vyvodiť viac, než stanovuje účel napadnutých ustanovení (nemožno z nich usudzovať viac, ako to, či sa identifikovaná osoba zúčastnila výučby a výcviku v autoškole predpísaným spôsobom).
skutkový stav a základné fakty	Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bol 26. mája 2016 doručený návrh skupiny 31 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej len „navrhovatelia“) na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) o súlade § 5 ods. 4, § 5 ods. 5, § 5 ods. 6, § 5a, § 6 ods. 1 písm. k), § 10a ods. 1 písm. e), § 12 ods. 1 písm. f), § 17 ods. 1 písm. l), § 17 ods. 2 písm. f), § 19 ods. 4, § 21 ods. 1 písm. f) a § 22b ods. 2 (ďalej aj „napadnuté ustanovenia“) zákona č. 93/2005 Z. z. o autoškolách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o autoškolách“) s čl. 16 ods. 1, čl. 19 ods. 2, čl. 19 ods. 3, čl. 22 ods. 1 a čl. 23 ods. 1 ústavy (ďalej aj „označené články“).
z odôvodnenia	S ohľadom na svoju konštantnú judikatúru ústavný súd vždy, pokiaľ to ústava svojím znením nevyklučuje, prihliada pri vymedzení obsahu základných práv a slobôd ustanovených v ústave aj na znenie medzinárodných zmlúv o ľudských právach a základných slobodách a príslušnú judikatúru k nim vydanú. Pri posudzovaní zásahov štátu do práva na súkromie ESĽP uplatňuje mechanizmus postupnosti skúmania niekoľkých hľadísk. V prvom rade skúma, či daný skutkový stav možno racione materiae považovať za súčasť práva na súkromie. Po kladnej odpovedi na túto otázku ESĽP následne pristupuje k

posúdeniu kritéria legality zásahu, jeho legitímnosti a napokon jeho proporcionality. Ak EŠLP dospeje k negatívnej odpovedi pri niektorej z týchto otázok, ďalej už v posudzovaní zásahov štátu do práva na súkromie nepokračuje. Na posúdenie ústavnej akceptovateľnosti zásahu do základného práva alebo slobody ústavný súd obdobne ako EŠLP podrobuje napadnutú právnu úpravu testu proporcionality (PL. ÚS 10/2014).

Test proporcionality uskutočňovaný v rámci ústavného prieskumu napadnutej právnej úpravy je klasicky založený na troch po sebe nasledujúcich krokoch. Prvým krokom je test existencie ústavou nevyhlúčeného a dostatočne dôležitého cieľa (test of legitimate aim/effect) a tiež test racionálnej väzby medzi napadnutou právnou úpravou a ňou sledovaným cieľom [účelom (conduciveness)], teda hľadisko vhodnosti (Geeignetheit). Druhým krokom je zisťovanie kritéria nevyhnutnosti, resp. potrebnosti či použitia najmenej drastických, resp. šetrnejších prostriedkov (Erforderlichkeit, test of necessity, test of subsidiarity, least intrusiveness) na dosiahnutie cieľa sledovaného napadnutou právnou úpravou. Napokon tretím krokom je hľadisko proporcionality v užšom zmysle slova (Angemessenheit, test of proportionality in the strict sense, proportionate effect; not overly onerous), ktorého obsah tvorí porovnanie miery zásahov do ústavou chránených hodnôt vyvolané uplatnením napadnutej právnej úpravy (pozri PL. ÚS 11/2013, PL. ÚS 3/09, m. m. PL. ÚS 19/09, m. m. PL. ÚS 23/06).

V posudzovanom prípade sa ústavný súd pri teste proporcionality zamerá na pôvod zaznamenaných údajov (či zaznamenané údaje pochádzajú zo súkromného života jednotlivca v užšom zmysle slova alebo z účasti jednotlivca na verejnom živote spoločnosti), účel, na ktorý boli údaje zaznamenané, spôsob, akým boli údaje zaznamenané, v akom kontexte sa tak stalo a čo je z takto zaznamenaných údajov možné vyvodiť.

Navrhovatelia tvrdia, že napadnuté ustanovenia neprípustne zasahujú do ochrany súkromia, keďže zavádzajú povinný monitoring výučby a výcviku v autoškolách. Argumentácia poukazuje na zavedenie s tým súvisiacich technológií (identifikačných zariadení) do procesu výučby a výcviku a argumentácia poukazuje na obligatórne zrušenie registrácie autoškoly v prípade nesplnenia zákonných povinností je zameraná na vyzdvihnutie negatívnych dôsledkov prerokúvaného prípadu.

Čo sa týka hľadiska vhodnosti, teda zodpovedania otázky, či vydanie napadnutých ustanovení zákona o autoškolách sleduje cieľ dostatočne významný na ospravedlnenie zásahu do ochrany súkromia, a zodpovedania otázky či vydaním napadnutých ustanovení zákona o autoškolách je možné dosiahnuť takto vymedzený cieľ, ústavný súd uvádza:

Deklarovaným zámerom zavedenia napadnutých ustanovení zákona o autoškolách je zabezpečenie transparentnej výučby a výcviku účastníkov vodičských kurzov v autoškolách. Navrhovatelia tvrdia, že transparentnosť výučby a výcviku nie je vecou verejnou, a contrario podľa ich názoru je vecou tej-ktorej autoškoly.

Ústavný súd je toho názoru, že získanie oprávnenia viesť motorové vozidlo dopadá na prirodzený život spoločnosti. Vedením motorového vozidla dochádza na dennej báze k účasti na cestnej premávke, pri ktorej okrem iného aj z dôvodu nedostatočnej odbornej spôsobilosti na vedenie motorového vozidla môže dochádzať k majetkovým škodám, resp. škodám na zdraví. Dôsledky prevádzky motorových vozidiel možno vidieť nielen v tzv. nehodovosti, ale tak isto aj v morálnej sfére prejavujúcej sa aroganciou v spôsobe použitia motorových vozidiel či už vo vzťahu k osobám, alebo k majetku. V neposlednom rade treba zohľadniť zvýšené nároky na odbornú spôsobilosť na vedenie motorového vozidla najmä u začínajúcich vodičov. Nakoniec získanie oprávnenia viesť motorové vozidlo je v dnešnej dobe už možné chápať nielen ako spoločenskú výhodu, ale tiež ako súčasť bežnej gramotnosti (často je to nevyhnutné na získanie zamestnania a pod.).

Z uvedených dôvodov je ústavný súd toho názoru, že transparentné zabezpečenie prípravy účastníkov vodičských kurzov na absolvovanie skúšky odbornej spôsobilosti na vydanie oprávnenia viesť motorové vozidlo nie je cieľom bagatelným a na ospravedlnenie zásahu do ochrany súkromia dostatočne významným.

Transparentnosť v zmysle napadnutých ustanovení zákona o autoškolách spočíva v jednotnom postupe pri identifikácii toho-ktorého účastníka vodičského kurzu a toho-ktorého inštruktora, v zaznamenaní ich účasti na výučbe a výcviku (podľa učebných osnov) a odoslani záznamu o týchto skutočnostiach do JISCD. Ústavný súd nemá dôvod pochybovať o tom, že dôsledné absolvovanie prípravy účastníka vodičského kurzu nesleduje účel transparentnosti. Nakoniec je aj predpokladom úspešného zvládnutia skúšky odbornej spôsobilosti na vydanie oprávnenia viesť motorové vozidlo.

Na druhej strane je nutné tiež povedať, že samotné absolvovanie prípravy podľa učebných osnov nemôže s istotou zabezpečiť úspešnosť účastníka vodičského kurzu na skúške odbornej spôsobilosti. Takto vymedzený výsledok si však napadnuté ustanovenia zákona o autoškolách za cieľ ani nekladú. V posudzovanom prípade ide jednak o preukázateľnosť absolvovania výučby a výcviku vo vzťahu k jednoznačne identifikovanej osobe a jednak o nemožnosť výučbu a výcvik obchádzať napríklad dodatočným alebo neautentickým vytváraním záznamov o nich. Z pohľadu spôsobu kreácie autentického záznamu vníma ústavný súd elektronické zaznamenanie informácie prostredníctvom identifikačného zariadenia za vhodnejšie než tvorbu ručne vyhotoveného záznamu v príslušnej evidenčnej knihe, keďže ručne vyhotovený záznam vyhotovujú osoby samy o sebe, pričom pri elektronickom vyhotovení záznamu sa tak deje prostredníctvom „tretieho subjektu“ – ministerstvom dopravy schváleného identifikačného zariadenia. Nakoniec je teda potrebné prisvedčiť aj argumentu, ktorý poukazuje na to, že inštruktorom autoškôl sa tým zamedzuje fiktívnej duplicitnej teoretickej výučbe na viacerých miestach, resp. praktickému výcviku viacerých účastníkov kurzu naraz (napríklad pri praktických jazdách).

Vzhľadom na uvedené je ústavný súd toho názoru, že prostredníctvom napadnutých ustanovení zákona o autoškolách je možné dosiahnutie transparentnej výučby a výcviku v autoškolách.

Ústavný súd hodnotí samotné nastavenie systému elektronického vedenia evidencie v autoškolách pozitívne a nastavenie spôsobu výkonu kontroly výučby a výcviku ako spoločensky účelné. Ústavný súd týmto nemá záujem bagatelizovať finančné dopady na zavedenie príslušných informačných technológií do podnikania (tie vo veci určite sú, avšak nehodnotí ich ako zámerne likvidačné a z časového hľadiska ich hodnotí ako výdavky pôsobiace v krátkom časovom horizonte), ale na druhej strane nemá ani ambíciu stať sa brzdou hospodárskeho rozvoja a prostredníctvom konania o súlade právnych predpisov sa podujat' na podrobnú nákladovú analýzu dopadu napadnutých ustanovení zákona o autoškolách na hospodársku situáciu jednotlivých na trhu pôsobiacich subjektov. Uvedené je primárne vecou legislatívneho procesu zákonodarného orgánu, pričom ústavný súd v jeho výsledku svojvôľu nenachádza.

Záverom tejto časti je možné zhrnúť, že podľa názoru ústavného súdu je zásah do ochrany súkromia realizovaný vzhľadom na okolnosti prípadu primerane šetrným spôsobom.

Čo sa týka hľadiska proporcionality v užšom zmysle slova, teda porovnania miery zásahov do ústavou chránených hodnôt, ústavný súd uvádza:

V posudzovanom prípade proti sebe stoja záujem na zachovaní ochrany súkromia a záujem na udržiavaní verejnej bezpečnosti, ktorý sa v zmysle príslušnej dopravnej výchovy prejavuje aj v ochrane zdravia a morálky. Zachovanie oboch záujmov v plnej miere nie je podľa názoru ústavného súdu možné, keďže už bola zdôvodňovaná potreba transparentnej výučby a výcviku v autoškolách, čo predpokladá v prvom rade adresnosť výučby a výcviku prostredníctvom identifikovaného inštruktora konkrétnemu (identifikovanému) účastníkovi vodičského kurzu, ďalej zabezpečenie kontrolovateľného absolvovania výučby a výcviku v súlade s učebnými osnovami a nakoniec aj samotnú kontrolu priebehu výučby a výcviku.

Ústavný súd je však toho názoru, že miera zásahu do ochrany súkromia je v prerokúvanom prípade nízka z dôvodu, že údaje zaznamenávané identifikačnými zariadeniami či už vo vzťahu k účastníkom vodičských kurzov, alebo inštruktorom predstavujú iba nevyhnutný základ pre ich identifikáciu (nejde o zaznamenávanie rodných čísel, čísel dokladov totožnosti a pod.) a zaznamenávajú sa iba vo vzťahu k výučbe a výcviku. Teda osoby zúčastňujúce

	<p>sa na výučbe a výcviku nie sú bez ďalšieho identifikovateľné pre široké okolie (napr. okoloidúci bez ďalšieho nevie, kto sedí vo výcvikovom vozidle pri praktickej jazde, pokiaľ osobu nepozná).</p> <p>Ďalej je k veci potrebné uviesť, že zaznamenané údaje o výučbe a výcviku (kde a ako dlho výučba a výcvik prebiehali) nie sú údajmi bezprostredne zasahujúcimi súkromný život dotknutých osôb v užšom zmysle slova, ale sú údajmi vyplývajúcimi z účasti jednotlivca na verejnom živote spoločnosti. Tieto údaje vie rovnako vyhodnotiť aj každý iný nezainteresovaný človek (napr. účastník vodičského kurzu v skupine, v ktorej prebieha teoretická príprava, alebo ktorýkoľvek okoloidúci spozorovaním osoby vo výcvikovom vozidle počas praktickej jazdy). Teda údaj, kde a ako dlho výučba a výcvik prebieha, nie je údajom, ktorý by účastník vodičského kurzu potreboval chrániť, naopak, práve v tomto prípade do popredia vystupuje verejný záujem na kontrole, či účastník vodičského kurzu predpísanú výučbu a výcvik absolvoval, a to v súlade s učebnými osnovami, pretože je to predpokladom zvládnutia skúšky odbornej spôsobilosti na vedenie motorového vozidla, ktorá je zas predpokladom ochrany verejného záujmu (na udržiavaní verejnej bezpečnosti atď., tak ako bol vymedzený contra ochrana súkromia). Ďalším uhlom pohľadu je tiež to, že v oblasti cestnej premávky je vo vzťahu k vedeniu vozidla bežne predpokladaná identifikácia vodiča napr. pri vykonávaní cestných kontrol. Z tohto uhla pohľadu sú nad rámec „bežnej“ identifikácie zaznamenávané iba údaje týkajúce sa absolvovania výučby a výcviku, nie však osobné údaje.</p> <p>Na záver je nutné dodať, že zo vzorca prepojenia identifikácie osoby so zaznamenanými údajmi o výučbe a výcviku možno potom maximálne usudzovať, či sa identifikované osoby na výučbe a výcviku zúčastnili (ako dlho a kedy). Zo zaznamenaných údajov nie je možné usudzovať ich návyky, vlastnosti a pod., čo opäť svedčí v prospech záveru o nízkej miere zásahu do ochrany súkromia.</p> <p>S ohľadom na už uvedené ústavný súd konštatuje, že napadnuté ustanovenia zákona o autoškolách sú opodstatnené a vyhovelí testu proporcionality.</p> <p>Čo sa týka napadnutého ustanovenia § 21 ods. 1 písm. f) zákona o autoškolách, ústavný súd považuje za vhodné poukázať na svoju predošlú rozhodovaciu činnosť, keďže podľa názoru ústavného súdu ide o štandardné splnomocňujúce ustanovenie na vydanie podzákonného predpisu.</p> <p>Podstatným znakom špeciálnej delegácie je, že zákonodarca problematiku dostatočne upravenú vo svojich základných rysoch prenecháva na konkretizáciu rezortnému orgánu výkonnej moci. Vyhláška potom ako vykonávací právny predpis svojím charakterom upravuje technické či expertné otázky, ktoré môžu podliehať častým zmenám. Keďže ide v zásade o otázky vysoko odborného charakteru a vzhľadom na často enormný rozsah upravovanej problematiky, nie je vhodné tieto otázky upravovať v samotnom zákone. Takáto úprava by viedla k neúmernému nárastu rozsahu textu zákona, čo by často mohlo viesť k jeho neprehľadnosti. Z tohto dôvodu musí zákon predstavovať dostatočne určito upravený základný rámec priznaným oprávneniam a povinnosťami a technické či expertné otázky, ktoré zásadným spôsobom neovplyvňujú samotné zákonné oprávnenie alebo povinnosť (lebo tieto už boli priznané zákonom), prenechávať na konkretizáciu vykonávacím predpisom (PL. ÚS 10/2013). Napadnuté ustanovenie § 21 ods. 1 písm. f) zákona o autoškolách podľa názoru ústavného súdu uvedené požiadavky spĺňa.</p> <p>Vzhľadom na vyššie uvedené rozhodol ústavný súd tak, že:</p> <p><u>Návrhu navrhovateľov nevyhovel.</u></p>
<p>použité odkazy na relevantnú judikatúru ústavného súdu, EŠLP a iných súdov</p>	<p>ÚS SR: PL. ÚS 11/2013, PL. ÚS 3/09, PL. ÚS 19/09, PL. ÚS 23/06, PL. ÚS 10/2014</p> <p>EŠLP: S. a Marper proti UK zo 4. 12. 2008, Leander proti Švédsku, 26. marca 1987, P. G. a J. H. proti UK z 25. 9. 2001, Amann proti Švajčiarsku zo 16. 2. 2000</p>
<p>súvisiace právne predpisy</p>	<p>zákon č. 93/2005 Z. z. o autoškolách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov § 5 ods. 5</p> <p>zákon č. 93/2005 Z. z. o autoškolách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov § 5a</p> <p>zákon č. 93/2005 Z. z. o autoškolách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov § 10a ods. 1 písm. e</p>

	<p>zákon č. 93/2005 Z. z. o autoškolách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov § 17 ods. 1 písm. l</p> <p>zákon č. 93/2005 Z. z. o autoškolách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov § 17 ods. 2 písm. f</p> <p>zákon č. 93/2005 Z. z. o autoškolách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov § 19 ods. 4</p> <p>zákon č. 93/2005 Z. z. o autoškolách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov § 5 ods. 4</p> <p>zákon č. 93/2005 Z. z. o autoškolách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov § 5 ods. 6</p> <p>zákon č. 93/2005 Z. z. o autoškolách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov § 6 ods. 1 písm. k</p> <p>zákon č. 93/2005 Z. z. o autoškolách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov § 12 ods. 1 písm. f</p> <p>zákon č. 93/2005 Z. z. o autoškolách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov § 21 ods. 1 písm. f</p> <p>zákon č. 93/2005 Z. z. o autoškolách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov § 22b ods. 2</p>
klúčové slová	<p>súlad</p> <p>ochrana súkromného a rodinného života</p> <p>práva a slobody – základné ľudské práva a slobody-právo na nedotknuteľnosť osoby, súkromia</p> <p>osobné údaje</p> <p>práva a slobody – základné ľudské práva a slobody-sloboda pohybu a pobytu</p>

spisová značka	PL. ÚS 7/2017
populárny názov	Potvrdenie zrušenia tzv. Mečiarových amnestií
sudca spravodajca	Ladislav Orosz
druh konania	konanie o súlade zrušenia amnestie alebo milosti
druh rozhodnutia a spôsob vybavenia	Nález - Nález
dátum rozhodnutia	31.05.2017
dotknuté články ústavy a medzinárodných zmlúv	<p>Ústava Slovenskej republiky</p> <p>uznesenie Národnej rady Slovenskej republiky č. 570 z 5. apríla 2017 o zrušení článku V a článku VI rozhodnutia predsedu vlády SR z 3. marca 1998 o amnestii uverejneného pod č. 55/1998 Z. z., rozhodnutia predsedu vlády SR zo 7. júla 1998 o amnestii uverejneného pod č. 214/1998 Z. z. a rozhodnutia prezidenta SR v konaní o milosť pre obvineného z 12. decembra 1997 č. k. 3573/96-72-2417</p>
analytická právna veta	<p>Pri objektívnom vyvažovaní ústavných princípov, ktoré boli na jednej strane dotknuté preskúmaným uznesením národnej rady a na druhej strane derogovanými rozhodnutiami predsedu vlády o amnestiách, nemôže podľa názoru ústavného súdu obstať uprednostňovanie právnej istoty osôb, ktoré sú dôvodne podozrivé zo spáchania závažných trestných činov.</p> <p>Zrušením amnestie (alebo milosti) vo forme abolicie nie je spochybnené základné právo dotknutých osôb na prezumpciu nevinoty, ako aj všetky základné záruky spravodlivého trestného procesu garantované ústavou a medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách.</p>
skutkový stav a základné fakty	<p>Dňa 5. apríla národná rada prijala na základe čl. 86 písm. i) ústavy uznesenie č. 570 z 5. apríla 2017 o zrušení článku V a článku VI rozhodnutia predsedu vlády Slovenskej republiky z 3. marca 1998 o amnestii uverejneného pod číslom 55/1998 Z. z., rozhodnutia predsedu vlády Slovenskej republiky zo 7. júla 1998 o amnestii uverejneného pod číslom 214/1998 Z. z. a rozhodnutia prezidenta Slovenskej republiky v konaní o milosť pre obvineného zo dňa 12. decembra 1997 č. k. 3573/96-72-2417 (ďalej aj „uznesenie národnej rady č. 570 z 5. apríla 2017“ alebo „preskúmané uznesenie národnej rady“).</p> <p>Dňa 6. apríla 2017 bolo uznesenie národnej rady č. 570 z 5. apríla pod č. 74/2017 Z. z. vyhlásené v Zbierke zákonov Slovenskej republiky. Vychádzajúc z textu čl. 129a ústavy a § 48b ods. 1 zákona o ústavnom súde, ústavný súd konštatuje, že dňom 6. apríla 2017, t. j. dňom vyhlásenia preskúmaného uznesenia národnej rady v zbierke zákonov, začalo ex offio konanie o súlade uznesenia národnej rady č. 570 z 5. apríla 2017 s ústavou.</p>

z odôvodnenia

Ústavný súd vychádzajúci vo svojej judikatúre v ostatnom období z koncepcie materiálneho demokratického a právneho štátu [ide o judikatúru uplatňovanú najmä v ostatných 15 rokoch – (PL. ÚS 49/03, PL. ÚS 12/05, PL. ÚS 29/05, PL. ÚS 17/08, PL. ÚS 21/08, PL. ÚS 3/09, PL. ÚS 2/2013 atď.)] a materiálneho prístupu k ochrane ústavnosti zdôrazňuje, že v podmienkach demokratického a právneho štátu nemôže v zásade žiadne rozhodnutie ústavného orgánu (vrátane rozhodnutia o amnestii alebo milosti) stáť mimo ústavného prieskumu z hľadiska toho, či zodpovedá (neodporuje) základným ústavným princípom ako konštitutívnym hodnotám, ktoré sú nedotknuteľné a ktoré demokratický a právny štát rešpektuje a chráni.

Výkon verejnej moci v demokratickom a právnom štáte nemôže byť svojvoľný a ničím neobmedzený, čo sa v plnom rozsahu vzťahuje aj na výkon právomoci prezidenta udeľovať milosť a vyhlasovať amnestiu. Limity výkonu právomoci prezidenta (a v období pred novelizáciou ústavy vykonanou ústavným zákonom č. 90/2001 Z. z. aj predsedu vlády zastupujúceho prezidenta) vyhlasovať amnestiu alebo udeľovať milosť spočívajú podľa názoru ústavného súdu najmä

a) v ústavnom sľube prezidenta, ktorého text ustanovený v čl. 104 ods. 1 ústavy znie: „Sľubujem na svoju česť a svedomie vernosť Slovenskej republike. Budem dbať o blaho slovenského národa, národnostných menšín a etnických skupín žijúcich v Slovenskej republike. Svoje povinnosti budem vykonávať v záujme občanov a zachovávať i obhajovať ústavu a ostatné zákony“ (v zmysle uznesenia ústavného súdu sp. zn. I. ÚS 61/96 z 31. októbra 1996 „... jediné ustanovenie ústavy limitujúce výkon všetkých ústavných právomocí prezidenta Slovenskej republiky je obsiahnuté v sľube“, pozn.),

b) v pozitívnom ústavnom záväzku Slovenskej republiky a jej všetkých ústavných orgánov uznávať a dodržiavať všeobecné pravidlá medzinárodného práva, medzinárodné zmluvy, ktorými je viazaná, a svoje ďalšie medzinárodné záväzky (čl. 1 ods. 2 ústavy),

c) v princípoch demokratického a právneho štátu, ktoré tvoria materiálne jadro Ústavy Slovenskej republiky a ako kľúčové (ústavné) konštitutívne hodnoty sú nedotknuteľné (m. m. PL. ÚS 16/95) a tvoria základné kritérium ústavného prieskumu akéhokoľvek rozhodnutia orgánu verejnej moci vrátane rozhodnutí prezidenta.

Uznesenie Národnej rady Slovenskej republiky č. 570 z 5. apríla 2017 má charakter individuálneho právneho aktu sui generis, ktorý bol vydaný na základe aplikácie ústavy, t. j. má nepochybniteľný ústavný základ obsiahnutý v čl. 86 písm. i) ústavy, ktorý mu garantuje nielen vysokú demokratickú legitimitu, ale aj právnu autoritu.

Každé uznesenie národnej rady vydané podľa čl. 86 písm. i) ústavy, a teda aj preskúmané uznesenie musí spĺňať formálno-právne požiadavky vyplývajúce z príslušných článkov [čl. 84 ods. 4, čl. 86 písm. i) a čl. 88a] ústavy. Ústavný súd dospel k záveru, že uznesenie Národnej rady Slovenskej republiky č. 570 z 5. apríla 2017 je z hľadiska formálno-právnych požiadaviek v súlade s Ústavou Slovenskej republiky.

Ústava Slovenskej republiky kladie na uznesenia národnej rady o zrušení rozhodnutia prezidenta o amnestii alebo rozhodnutia o individuálnej milosti aj materiálne (obsahové) požiadavky, keďže môžu byť vydané len vtedy, ak národná rada dospeje k záveru, že derogované rozhodnutie prezidenta o amnestii alebo milosti „odporuje princípom demokratického a právneho štátu“.

Ústavný súd reflektuje doterajší (v zásade konzervatívny) postoj ESLP k otázke prípadného zrušenia amnestie alebo milosti, ale zároveň konštatuje, že zo žiadneho rozhodnutia ESLP nevyplýva nemožnosť právneho prieskumu rozhodnutia o amnestii alebo milosti a zvlášť nie takého rozhodnutia o ich zrušení, ktoré bolo vydané na základe ústavou ustanovenej právomoci a zákonom ustanoveným spôsobom. Ústavný súd v tejto súvislosti pripomína aj doktrínu voľného uváženia štátov (margin of appreciation doctrine), v zmysle ktorej ESLP ponecháva národným štátom určitý voľný priestor pre rozhodovanie o otázkach, ktoré sa týkajú uplatňovania dohovoru. Ústavný súd považuje za inšpiratívnu aj judikatúru Inter-amerického súdu pre ľudské práva týkajúcu sa posudzovania amnestií, rešpektujúc pritom rozdielny spoločensko-politický kontext ním vydávaných rozhodnutí.

Z judikatúry medzinárodných súdnych orgánov možno vyvodit', že ku kľúčovým

dôvodom, ktoré by mohli „ospravedlniť“ zrušenie amnestie (príp. milosti), patria predovšetkým

a) závažnosť skutku, ktorý bol amnestovaný z hľadiska intenzity jeho dopadu na ľudské práva a základné slobody, príp. iné chránené hodnoty,

b) osoba páchatel'a, ktorého skutok bol amnestovaný, pričom najprísnejšie sa toto kritérium posudzuje v prípade, ak sa amnestia týka predstaviteľa štátu (ústavného činiteľa), resp. osôb konajúcich v mene štátu, t. j. vtedy, ak ide vo svojej podstate o tzv. samo-amnestiu.

Novelizácia Ústavy Slovenskej republiky vykonaná ústavným zákonom č. 71/2017 Z. z. a na jej základe prijaté uznesenie národnej rady č. 570 z 5. apríla 2017 vytvorili novú právnu situáciu, v rámci ktorej sú už prekonané právne názory vyslovené v uzneseniach ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 30/99 z 28. júna 1999 a sp. zn. I. ÚS 48/97 z 20. decembra 1999, z ktorých vychádzal ESELP pri rozhodovaní vo veci Lexa proti Slovenskej republike.

K článku V rozhodnutia predsedu vlády Slovenskej republiky z 3. marca 1998 o amnestii uverejneného pod číslom 55/1998 Z. z. a článku I rozhodnutia predsedu vlády Slovenskej republiky zo 7. júla 1998 o amnestii uverejneného pod číslom 214/1998 Z. z. a jeho zrušení

Ústavný súd uvádza, že vláda zjavne nad rámec svojej pôsobnosti a v zjavnom rozpore s rozhodnutím prezidenta o vyhlásení referenda z 13. marca 1997 uznesením z 22. apríla 1997 uložila ministrovi vnútra, aby nedoručoval obciam hlasovacie lístky, na ktorých sú všetky 4 referendové otázky, pričom tento svoj „pokyn“ nezmenila ani potom, ako sa oboznámila s autoritatívnym právnym názorom ústavného súdu vysloveným v uznesení sp. zn. II. ÚS 30/97 z 13. mája 1997, v zmysle ktorého „Vláda Slovenskej republiky nemá ústavou ani zákonom ustanovené povinnosti na zabezpečenie vyhláseného referenda.“. Následne minister vnútra v celkom zjavnom rozpore s uznesením ústavného súdu sp. zn. II. ÚS 31/97 z 21. mája 1997 (s ktorého odôvodnením minimálne v časti poukazujúcej na to, že vyhlásené referendum prezidenta zaväzuje a „musí prebehnúť“ a že „Uznesenie ústavného súdu o výklade čl. 72 v spojení s čl. 93 ods. 2 ústavy nemá a nemôže mať žiaden priamy vplyv na ďalšiu prípravu a priebeh referenda...“, bol preukázateľne oboznámený) a nad rámec povinnosti uloženej mu uznesením vlády z 22. apríla 1997 vydal pokyn na vytlačenie a následnú distribúciu hlasovacích lístkov len s troma referendovými otázkami.

V súvislosti s preskúmanými časťami rozhodnutí predsedu vlády o amnestiách týkajúcimi sa referenda je nespochybniteľné minimálne to, že predseda vlády amnestoval konanie verejného činiteľa – vláde podriadeného ministra vnútra, ktorý postupoval celkom zjavne a úmyselne nad rámec svojej pôsobnosti, keď svojvoľne (v rozpore s rozhodnutím prezidenta o vyhlásení referenda a v rozpore s uznesením ústavného súdu sp. zn. II. ÚS 31/97 z 21. mája 1997) vydal pokyn nedistribúvať obciam hlasovacie lístky so štyrmi referendovými otázkami a naopak, bez akejkolvek právnej opory vydal pokyn na vytlačenie a distribúciu hlasovacích lístkov s troma referendovými otázkami. Z uvedeného zjavne vyplýva, že v posudzovanom prípade predseda vlády V. Mečiar vyhlásil tzv. samo-amnestiu (*selfamnesty*), ktorej účelom bolo vyňať, ak už nie seba, tak minimálne ministra vnútra ako vláde podriadeného ústavného činiteľa a svojho politického stúpenca z trestnoprávnej zodpovednosti. Už táto skutočnosť spolu s právnymi dôsledkami, ktoré vyvolal postup ministra vnútra (pozri ďalej), sama osebe postačuje na záver, že časti rozhodnutí predsedu vlády o amnestiách týkajúce sa referenda vyhláseného na 23. a 24. máj 1997 sú z ústavného hľadiska neakceptovateľné vzhľadom na ich zjavný rozpor s ústavným princípom zákazu svojvôle.

Predseda vlády V. Mečiar si pri vyhlasovaní svojich rozhodnutí o amnestiách v častiach týkajúcich sa referenda z 23. a 24. mája 1997 podľa názoru ústavného súdu musel byť vedomý aj toho, že amnestuje konanie, ktoré predstavovalo neprípustný zásah do princípu suverenity ľudu, ktorý je neoddeliteľný od podstaty demokratického štátu, a zároveň musel vedieť aj o tom, že išlo o zásah, ktorý bol v rozpore s ústavným imperatívom ochrany ľudských práv a základných slobôd.

Amnestovaným postupom ministra vnútra súvisiacim s prípravou a vykonaním referenda z mája 1997 došlo k závažnému porušeniu ústavou garantovaných práv občanov. Ústavný súd v tejto súvislosti poukazuje na už spomínané nálezy sp.

zn. I. ÚS 60/97 z 22. januára 1998 a sp. zn. I. ÚS 76/97 zo 6. februára 1998, v ktorých vyslovil, že postupom ministerstva vnútra (resp. ministra vnútra) pri príprave a vykonaní predmetného referenda došlo k porušeniu ústavného práva sťažovateľov zúčastniť sa referenda upraveného v čl. 94 ústavy a zároveň tiež k porušeniu ich základného práva zúčastniť sa prostredníctvom tohto referenda na správe verejných vecí priamo garantovaného v čl. 30 ods. 1 ústavy. Vychádzajúc z podstaty rozhodnutí ústavného súdu vo veciach sp. zn. I. ÚS 60/97 a sp. zn. I. ÚS 76/97, možno nepochybné uzavrieť, že amnestovaným postupom ministra vnútra nedošlo len k porušeniu práv sťažovateľov, ale aj k porušeniu ústavou garantovaných práv (minimálne) všetkých ostatných signatárov petície za priamu voľbu prezidenta občanmi. V čase, keď predseda vlády V. Mečiar vydal svoje rozhodnutia o amnestii, už boli známe a všeobecne prístupné nálezy ústavného súdu vo veciach sp. zn. I. ÚS 60/97 a sp. zn. I. ÚS 76/97. Ak predseda vlády napriek tomu amnestoval inkriminovaný postup ministra vnútra, konal a rozhodoval v zjavnom rozpore s ústavným princípom ochrany ľudských práv a základných slobôd.

Predseda vlády si pri udeľovaní tzv. samo-amnestie musel byť vedomý, že jeho rozhodnutie predstavuje zásadný zásah do ústavného princípu del'by moci, ktorého intenzita v konkrétnych okolnostiach spôsobuje jeho ústavnú neakceptovateľnosť. Neakceptovateľnosť tohto zásahu zvyrazňuje skutočnosť, že predseda vlády V. Mečiar vydal svoje rozhodnutia o amnestiách v zastúpení prezidenta, t. j. ako ústavný činiteľ, ktorému bola táto právomoc zverená len dočasne (do zvolenia nového prezidenta), čo už samo osebe predpokladá zdržanlivý prístup k využitiu tejto právomoci, ktorý vyplýva aj z toho, že k jej riadnemu výkonu zastupujúci ústavný činiteľ nedisponuje požadovanou mierou demokratickej legitimacy. Je očividné, že predseda vlády sa požiadavkou zdržanlivosti pri výkone právomoci udeľovať amnestiu, resp. milosť, v čase, keď zastupoval prezidenta, neriadil, naopak, zásadným spôsobom ju zneužil bezprostredne po ujatí sa jej výkonu (necelý deň po uplynutí funkčného obdobia prezidenta Michala Kováča). Z uvedených dôvodov posudzované časti rozhodnutí predsedu vlády o amnestiách podľa názoru ústavného súdu odporujú aj ústavnému princípu del'by moci a sú zároveň prejavom nedostatku demokratickej legitimacy ich autora.

Skutočnosť, že v dôsledku posudzovaných rozhodnutí predsedu vlády o amnestiách sa zabránilo zákonom ustanoveným spôsobom vyšetriť a rozhodnúť o tom, či skutky ministra vnútra, príp. iných verejných činiteľov súvisiace s prípravou a vykonaním májového referenda v roku 1997 sú trestnými činmi, je podľa názoru ústavného súdu aj v rozpore s princípom transparentnosti, resp. verejnej kontrolovateľnosti verejnej moci. Ak totiž existuje dôvodné podozrenie, že postupom verejných činiteľov došlo k zmareniu demokratického výkonu verejnej moci prostredníctvom referenda iniciovaného viac ako pol miliónom občanov, tak je podľa názoru ústavného súdu v demokratickom a právnom štáte neakceptovateľné, aby sa zneužitím právomoci vyhlásiť amnestiu občanom znemožnilo dozvedieť pravdu o protiprávnych skutkoch nositeľov verejnej moci.

Podľa názoru ústavného súdu bolo udelenie amnestií rozhodnutiami predsedu vlády v časti týkajúcej sa referenda z roku 1997 (ale aj v časti týkajúcej sa zavlečenia M. Kováča ml do cudziny) v nezmieriteľnom napätí aj s princípom právnej istoty a ochrany dôvery občanov v právny poriadok. Ide o princípy, ktoré sa nepochybné vzťahujú tak na tvorbu práva (normotvornú činnosť), ako aj uplatňovanie (aplikáciu) práva (k tomu napr. II. ÚS 22/95), t. j. aj na vyhlásenie amnestie alebo udelenie milosti. Z dikcie ústavného sľubu (čl. 112 ústavy) výslovne vyplýva požiadavka, aby členovia vlády (a o to viac predseda vlády) vykonávali svoju funkciu „v záujme občanov“ (vo verejnom záujme), a nie svojvoľne, vo svoj prospech, resp. v prospech blízkych osôb či politicky spriaznených osôb. Uvedená (ústavná) požiadavka zakladá (mala by zakladať) pre občanov právnu istotu a zároveň aj pocit dôvery v právny poriadok, že členovia vlády budú rešpektovať dikciu ústavného sľubu a vykonávať svoje právomoci v ich (verejnom) záujme.

Ústavný súd zastáva názor, že rozhodnutia predsedu vlády o amnestiách v častiach týkajúcich sa referenda z 23. a 24. mája 1997 odporujú viacerým princípom demokratického a právneho štátu. Tento sumarizujúci záver ale sám

osebe nemôže postačovať k tomu, aby ústavný súd uzavrel, že v časti týkajúcej sa referenda je uznesenie národnej rady č. 570 z 5. apríla 2017 v súlade s ústavou. Tento záver môže ústavný súd autoritatívnym spôsobom vysloviť len vtedy, ak dospeje k záveru, že samotné zrušenie rozhodnutí o amnestiách preskúmaným uznesením národnej rady neodporuje princípom demokratického a právneho štátu, resp. že o taký rozpor v posudzovanom prípade nejde vzhľadom na výsledok vyvažovania medzi princípmi demokratického a právneho štátu, ktoré boli dotknuté rozhodnutiami predsedu vlády o amnestiách, ako aj ich derogáciou preskúmaným uznesením národnej rady.

Bez ohľadu na dosiaľ uvedené je nepochybné, že možno, poukazujúc na niektoré princípy demokratického a právneho štátu, argumentovať aj v prospech nezrušiteľnosti rozhodnutí predsedu vlády o amnestiách.

Argumentácia o nezrušiteľnosti inkriminovaných rozhodnutí predsedu vlády o amnestiách z dôvodu rešpektovania princípu legality je založená na tvrdení, že právomoc predsedu vlády vyhlásiť v zastúpení prezidenta amnestiu (aj formou abolicie) nebola v čase ich vyhlásenia ústavou a ani iným platným a účinným právnym predpisom žiadnym spôsobom obmedzená, t. j. uplatňujúc prísne a výlučne formálno-právne hľadisko možno formulovať záver, že predseda vlády vyhlásil amnestie z 3. marca 1998 a zo 7. júla 1998 legálne – v súlade s právom. Tento záver je pri formálno-právnom prístupe k ochrane ústavnosti v zásade nepochybniteľný, keďže vedie k záveru, že predseda vlády zastupujúci prezidenta je, resp. bol oprávnený vyhlásiť amnestiu podľa svojej ľubovôle (svojvoľne). Ak sa však uplatní materiálny prístup k ochrane ústavnosti, ktorý ústavný súd v ostatnom období výrazne preferuje, tak možno argumentáciu v prospech nezrušiteľnosti amnestií poukazom na princíp legality výrazne oslabiť až vylúčiť.

Za závažnejšiu považuje ústavný súd argumentáciu v prospech nezrušiteľnosti amnestií poukazom na porušenie princípu právnej istoty. V tejto súvislosti ústavný súd považuje v prvom rade za žiaduce zaoberať sa možným porušením princípu zákazu retroaktivity.

V súvislosti s posudzovaním ústavnej akceptovateľnosti preskúmaného uznesenia národnej rady má podľa názoru ústavného súdu nie bezvýznamnú relevanciu aj tá skutočnosť, že po zrušení amnestií hrozí dotknutým osobám trestné stíhanie len za skutky, ktoré boli v čase ich spáchania podľa v tom čase účinného zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov trestné a ktoré sú trestné aj podľa v súčasnosti účinného zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov, pri rešpektovaní zásady ustanovenej v čl. 50 ods. 6 ústavy („Trestnosť činu sa posudzuje a trest sa ukladá podľa zákona účinného v čase, keď bol čin spáchaný. Neskorší zákon sa použije, ak je to pre páchatel'a priaznivejšie.“).

Neoddeliteľnou súčasťou princípu právnej istoty je aj ochrana legálne nadobudnutých práv a ochrana legitímnych očakávaní. Ústavný súd konštatuje, že dotknuté osoby preskúmanými rozhodnutiami predsedu vlády o amnestiách „nadobudli“ z formálno-právneho hľadiska v súlade s vtedajším právnym poriadkom (legálne) právo a v tejto súvislosti v zásade aj legitímnu nádej, že za trestné činy, ktoré spáchali, sa proti nim nezačne trestné stíhanie a ak sa už začalo, tak sa v ňom nebude pokračovať. Ústavný súd nepochybňuje, že toto (z formálno-právneho hľadiska) legálne nadobudnuté právo, ako aj z neho vyplývajúce legitímne očakávanie založené na presvedčení o správnosti dosiaľ väčšinou zastávaného právneho názoru, že amnestie sú nezrušiteľné, zjavne bolo dotknutým osobám preskúmaným uznesením národnej rady odňaté, t. j. toto rozhodnutie národnej rady má celkom nepochybne negatívny vplyv na ich právne postavenie. Ústavný súd si však musí položiť otázku, či právo dotknutých osôb na trestnú nestíhateľnosť nadobudnuté inkriminovanými rozhodnutiami predsedu vlády o amnestiách disponuje absolútnou ochranou, t. j. či prichádza v podmienkach právneho štátu do úvahy následné odňatie tohto práva.

V súvislosti s hľadaním odpovede na túto otázku ústavný súd poznamenáva, že Ústava Slovenskej republiky a ani iné právne prepisy nepriznávajú nikomu právo udelenia amnestie alebo milosti, ich udelenie si teda nemožno nárokovať, a preto ani nikto nemôže legitímne očakávať, že amnestia či milosť mu udelená bude.

Vláda, ako aj národná rada argumentujú aj všeobecne akceptovanou zásadou, v zmysle ktorej „z neprávania nemôže vzniknúť právo“ („*ex iniuria ius non oritur*“), ktorá má v právnej filozofii mimoriadnu váhu a ústavný súd nemá dôvod ju spochybňovať, ale zároveň podotýka, že jej vnímanie ako neprekonateľnej dogmy je vo svojej podstate nezlučiteľné v zásade s každým rozhodnutím o amnestii či milosti. V každom prípade však už primerané zohľadnenie tejto zásady minimálne spochybňuje záver, že osoby, ktorých skutky boli amnestované (resp. omilostené) a ktoré si zároveň boli vedomé, že konali v rozpore s právom, nadobudli právo na svoju trestnú nestíhateľnosť v dobrej viere. Navyše k oslabeniu tvrdenia o tom, že amnestie, resp. milosti sú nezrušiteľné, možno uplatniť aj argument, že zrušením amnestie alebo milosti sa dotknutým osobám zachováva základné právo na prezumpciu neviny, ako aj všetky základné záruky spravodlivého trestného procesu garantované ústavou a medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách.

Okolnosti a spôsob, akým dotknuté osoby nadobudli právo na trestnú nestíhateľnosť za skutky, ktoré boli následne amnestované, spojené s legitímnym očakávaním, že za tieto skutky už nikdy v budúcnosti proti nim nebude vedené trestné stíhanie, do značnej miery oslabujú prípadný záver o ústavnej neakceptovateľnosti uznesenia národnej rady č. 470 z 5. apríla 2017. Len na ich základe však nemožno tvrdiť, že preskúvaným uznesením národnej rady nedošlo k porušeniu žiadneho ústavného princípu, a teda ani princípu právnej istoty, ktorý tvorí integrálnu súčasť princípov demokratického a právneho štátu. Naopak, ústavný súd konštatuje, že preskúvaným uznesením národnej rady došlo k zásahu do právnej istoty dotknutých (amnestovaných) osôb, pričom záver o jeho prípadnej ústavnej akceptovateľnosti možno formulovať len po vzájomnom vyvažovaní tohto zásahu do právnej istoty dotknutých osôb s princípmi demokratického a právneho štátu, ktoré boli podľa už uvedených predbežných záverov ústavného súdu príslušnými časťami rozhodnutí predsedu vlády o amnestiách týkajúcimi sa skutkov súvisiacich s prípravou a vykonaním referenda vyhláseného na 23. a 24. máj 1997 porušené.

V konfrontácii so záverom o tom, že preskúvaným uznesením národnej rady došlo k zásahu do právnej istoty osôb, ktorých skutky boli amnestované, ústavný súd sumarizujúci poukazuje na svoje už uvedené predbežné závery, v zmysle ktorých predseda vlády pri amnestovaní skutkov súvisiacich s referendom vyhláseným na 23. a 24. mája 1997 konal v zjavnom rozpore s ústavným princípom zákazu svojvôle, ktorý predstavuje kategorický imperatív pre výkon akejkoľvek verejnej funkcie, pričom amnestoval zároveň také konanie svojho ministra a politického stúpenca, ktoré predstavovalo nepripustný zásah do princípu suverenity ľudu, ktorý je imanentnou súčasťou demokratického štátu, čím porušil ústavou garantované práva minimálne všetkých tých občanov, ktorí sa prostredníctvom petície domáhali vyhlásenia referenda o priamej voľbe prezidenta. Z už uvedeného zároveň vyplýva, že podľa názoru ústavného súdu išlo v posudzovanom prípade zjavne o samo-amnestiu, ktorou došlo k nepripustnému zásahu aj do ďalších princípov demokratického a právneho štátu (princípu delby moci, princípu transparentnosti a verejnej kontrolovateľnosti výkonu verejnej moci, princípu demokratickej legitimity, ako aj princípu právnej istoty a ochrany dôvery občanov v právnom poriadok).

Pri objektívnom vyvažovaní ústavných princípov, ktoré boli na jednej strane dotknuté preskúvaným uznesením národnej rady a na druhej strane derogovanými rozhodnutiami predsedu vlády o amnestiách v časti skutkov súvisiacich s tzv. zmareným referendom, zjavne nemôže podľa názoru ústavného súdu obstať (do nemalej miery spochybniteľné) uprednostňovanie právnej istoty osôb, ktoré sú dôvodne podozrivé zo spáchania závažných trestných činov. Navyše, v prospech zrušiteľnosti rozhodnutí o amnestiách možno argumentovať aj prostredníctvom kľúčového princípu materiálne chápaného právneho štátu, ktorým je princíp spravodlivosti. Je totiž zjavné, že formalistické uprednostňovanie princípu právnej istoty by v posudzovanom prípade znemožnilo vyvodenie zodpovednosti osôb, ktoré v súvislosti s prípravou a vykonaním referenda vyhláseného na 23. a 24. máj 1997 hrubým spôsobom porušili ústavou zaručené práva všetkých tých občanov Slovenskej republiky, ktorí sa chceli zúčastniť referenda o priamej voľbe prezidenta občanmi, a posvätilo svojvôľu, resp. zneužívanie právomoci pri výkone verejnej moci, čo

je v zjavnom napätí so všeobecne uznávanými zásadami spravodlivosti.

K článku VI rozhodnutia predsedu vlády Slovenskej republiky z 3. marca 1998 o amnestii uverejneného pod číslom 55/1998 Z. z. a čl. II rozhodnutia predsedu vlády Slovenskej republiky zo 7. júla 1998 o amnestii uverejneného pod číslom 214/1998 Z. z. a ich zrušení

Ústavný súd v prvom rade konštatuje, že predseda vlády V. Mečiar vydal svoje rozhodnutia o amnestii v čase, keď existovalo podľa všeobecne dostupných informácií, ako aj predbežných výsledkov vyšetrovania dôvodné podozrenie, že

- M. Kováč ml. bol bezprostredne pred svojím zavlčením do cudziny v rozpore so zákonom o Slovenskej informačnej službe sledovaný príslušníkmi Slovenskej informačnej služby a za využitia motorových vozidiel a inej sledovacej techniky SIS,
- sa na zavlčení M. Kováča ml. do cudziny podieľala, resp. ho priamo vykonala prostredníctvom svojich príslušníkov a techniky Slovenská informačná služba,
- osobné motorové vozidlo M. Kováča ml. bolo bezprostredne pred zavlčením pod hrozbou násilia a použitia zbrane zastavené a následne bol menovaný osobami (príslušníkmi SIS), ktoré ho násilne zadržali a ktoré uskutočňovali jeho zavlčenie do Rakúska, podrobený hrubému neľudskému správaniu, ktoré napĺňa všetky pojmové znaky mučenia, resp. neľudského zaobchádzania v zmysle platných medzinárodných zmlúv o ľudských právach a základných slobodách.

Vladimír Mečiar si musel byť vedomý, že k vyvráteniu podozrenia o tom, že odsúdeniahodný násilný trestný čin spáchali príslušníci SIS (resp. sa na jeho vykonaní podieľali), môže dôjsť len prostredníctvom nezávislého vyšetrovania. Zároveň nemožno spochybňovať, že predseda vlády V. Mečiar si musel byť vedomý toho, že vyvrátenie tohto podozrenia je nepochybne vo verejnom záujme a v záujme odstránenia spoločensko-politického napätia. Navyše, vychádzajúc zo skutočnosti, že podľa v tom čase platného a účinného znenia zákona o Slovenskej informačnej službe riaditeľa SIS vymenúval a odvolával predseda vlády, sa dá reálne predpokladať, že o (ne)účasti SIS na zavlčení M. Kováča ml. do cudziny bol (mohol byť) Vladimír Mečiar dostatočne informovaný, a to aj preto, že vtedajší riaditeľ SIS Ivan Lexa mu bol funkčne, ako aj politicky podriadený. Z toho možno zároveň uplatnením štandardných pravidiel logického uvažovania dedukovať, že v prípade, ak by bol predseda vlády presvedčený o tom, že SIS sa na zavlčení M. Kováča ml. žiadnym spôsobom nepodieľala, nemal by žiadny legitímny záujem amnestovať skutky súvisiace so zavlčením M. Kováča ml. do Rakúska, naopak, bolo by aj v jeho záujme, aby trval na dôslednom vyšetrení všetkých skutkov, ktoré súviseli so zavlčením M. Kováča ml. do cudziny.

Ak napriek uvedenému predseda vlády V. Mečiar v zastúpení prezidenta amnestoval skutky, ktoré súviseli so zavlčením M. Kováča ml. do cudziny, tak je zjavné, že konal a rozhodoval v rozpore s ústavným sľubom, ktorý zložil pri ujaní sa svojej funkcie do rúk prezidenta Michala Kováča. Zároveň amnestovaním skutkov súvisiacich so zavlčením M. Kováča ml. do cudziny vo svojej podstate „zabránil“ vytvoreniu objektívnych argumentov, prostredníctvom ktorých by sa dalo vyvrátiť dôvodné podozrenie, že zavlčenie M. Kováča ml. do cudziny vykonali príslušníci SIS, naopak, je namieste aj úvaha o tom, že Vladimír Mečiar toto podozrenie svojimi rozhodnutiami o amnestiách nepriamo potvrdil. Zároveň možno bez relevantných pochybností konštatovať, že aj v tomto prípade (ako v prípade referenda z mája 1997, pozn.) išlo o tzv. samo-amnestiu (selfamnesty), ktorej účelom bolo vyňať z trestnej zodpovednosti, ak už nie seba, tak minimálne riaditeľa SIS Ivana Lexu a ďalších príslušníkov SIS, ktorí násilné zavlčenie M. Kováča ml. do cudziny mali vykonať, resp. sa na ňom mali podieľať. Na tomto základe ústavný súd dospel k záveru, že aj v časti týkajúcej sa skutkov súvisiacich so zavlčením M. Kováča ml. do cudziny sa rozhodnutia predsedu vlády o amnestiách z ústavného hľadiska javia ako neakceptovateľné vzhľadom na ich zjavný rozpor s ústavným princípom zákazu svojvôle, resp. zneužitia právomoci predsedu vlády ako jedného z najvyšších ústavných činiteľov.

Podľa názoru ústavného súdu mohlo dôjsť amnestovaním skutkov súvisiacich so zavlčením M. Kováča ml. aj k zásahu do princípu legality. V čase, keď vtedajší predseda vlády Vladimír Mečiar vyhlásil svoje rozhodnutia

o amnestiách, existovalo dôvodné podozrenie, že v súvislosti so zavlečením M. Kováča ml. do cudziny konala SIS v rozpore a nad rámec svojich zákonom vymedzených úloh a že v rozpore so zákonom o SIS boli v tejto súvislosti použité aj informačno-operatívne prostriedky a informačno-technické prostriedky SIS, t. j. že SIS závažným spôsobom porušila požiadavky vyvoditeľné z ústavného princípu legality výkonu štátnej moci.

Ak predseda vlády amnestoval trestný čin zavlečenia M. Kováča ml. do cudziny, konal vedome v rozpore s princípom ochrany ľudských práv a základných slobôd, ako aj v rozpore s ústavným princípom rešpektovania medzinárodných záväzkov, ktorý bol síce explicitne vyjadrený v ústavnom texte (pozri v čl. 1 ods. 2 ústavy) až s účinnosťou od 1. júla 2001, ale je nepochybné, že aj v období pred 1. júlom 2001 bol v Ústave Slovenskej republiky (implicitne) „prítomný“. Vychádzajúc zo všeobecne dostupných informácií, ústavný súd opakovane zdôrazňuje, že M. Kováč ml. bol pri svojom zadržaní vystavený hrubému násiliu, ktoré nepochybne v zmysle ústavy, medzinárodných zmlúv o ľudských právach a základných slobodách, ako aj judikatúry medzinárodných súdnych orgánov napĺňa pojmové znaky mučenia, resp. neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania, ktoré je nielen podľa judikatúry ESLP (napr. rozhodnutia vo veciach Gäfgen proti Nemecku z 1. 6. 2010, alebo Savin proti Ukrajine z 12. 2. 2012), ale aj judikatúry ústavného súdu (napr. III. ÚS 70/01, I. ÚS 4/02, alebo II. ÚS 271/07) absolútne zakázané, t. j. nemožno ho akceptovať v žiadnej situácii, ani v čase vojnového stavu, či vojny. Zároveň možno z judikatúry ESLP k čl. 3 dohovoru („Nikoho nemožno mučiť alebo podrobovať neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.“) vyvodit' pozitívny záväzok štátu (a teda aj Slovenskej republiky) trestné činy, ktorými dôjde k porušeniu čl. 3 dohovoru, a) vyšetrovať, b) stíhať, c) trestať a d) nahradiť poškodeným vzniknutú škodu (pozri k tomu napr. rozhodnutia ESLP vo veciach Aksoy proti Turecku z 18. 12. 1996, alebo Yatsenko proti Ukrajine zo 16. 2. 2012).

Vychádzajúc z uvedeného, ústavný súd zdôrazňuje, že predseda vlády ako vrcholný ústavný činiteľ je povinný rešpektovať pri výkone svojej pôsobnosti všetky medzinárodné záväzky vyplývajúce Slovenskej republike z medzinárodných zmlúv o ľudských právach a základných slobodách, ako aj judikatúry medzinárodných súdnych orgánov. Ak napriek tomu predseda vlády V. Mečiar svojimi rozhodnutiami amnestoval trestný čin zavlečenia Michala Kováča ml., musel vedieť, že koná v rozpore s týmito medzinárodnými záväzkami, a aj preto sú podľa názoru ústavného súdu jeho rozhodnutia o amnestiách v častiach týkajúcich sa amnestovania skutkov súvisiacich so zavlečením Michala Kováča ml. do cudziny v rozpore s princípom ochrany ľudských práv a základných slobôd v spojení s princípom rešpektovania medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky.

ústavný súd konštatuje, že aj pri amnestovaní skutkov súvisiacich so zavlečením Michala Kováča ml. do cudziny išlo o mimoriadne závažný zásah do konceptu del'by moci, keďže amnestiu vyhlásil predseda vlády ako vrcholný predstaviteľ výkonnej moci formou abolicie, pričom (aj vďaka inkriminovaným rozhodnutiam predsedu vlády Vladimíra Mečiara o amnestiách) neexistujú žiadne relevantné argumenty na vyvrátenie tvrdenia, že ňou došlo (predovšetkým) k amnestovaniu skutkov iných predstaviteľov verejnej moci – riaditeľa a príslušníkov SIS, ktorí sa mali podľa v zásade verejne známych informácií podieľať na protiprávnom sledovaní a násilnom zavlečení občana Slovenskej republiky do cudziny, pričom riaditeľ tajnej služby bol funkčne v podriadenom vzťahu k predsedovi vlády. Závažnosť zásahu do del'by moci aj v tomto prípade zvyšuje skutočnosť, že predseda vlády vyhlásil svoje rozhodnutia o amnestiách v zastúpení prezidenta, t. j. ako ústavný činiteľ, ktorému bola táto právomoc zverená len dočasne (do zvolenia nového prezidenta), čo predurčuje zdržanlivý prístup k využívaniu „zastupovanej“ právomoci. Podľa názoru ústavného súdu je očividné, že predseda vlády pri vyhlasovaní amnestií ignoroval limity, ktoré mu pre výkon tejto právomoci vyplývali z princípu del'by moci, a preto konal v rozpore s týmto ústavným princípom.

V dôsledku amnestovania skutkov súvisiacich so zavlečením Michala Kováča ml. do cudziny sa zabránilo zákonom ustanoveným spôsobom vyšetriť a rozhodnúť o tom, či tento násilný trestný čin skutočne vykonal štátom platení

príslušníci SIS a kto vydal pokyn, resp. rozhodol o tom, že Michal Kováč ml. bude za použitia násilia zavlečený do Rakúska. Ústavný súd konštatuje, že občania majú ústavou garantované právo byť informovaní o závažnej trestnej činnosti predstaviteľov štátu, resp. zneužití štátneho orgánu (SIS), ktorý „plní úlohy vo veciach ochrany ústavného zriadenia, vnútorného poriadku a bezpečnosti štátu v rozsahu vymedzenom týmto zákonom“ (§ 1 ods. 2 zákona o SIS). Predseda vlády si musel byť vedomý, že ak bude formou abolicie amnestovať skutky súvisiace so zavlečením Michala Kováča ml. do cudziny, z ktorých bola (a je) dôvodne podozrivá SIS, tak občanom zabráni dozvedieť sa pravdu o protiprávných skutkoch predstaviteľov štátnej moci. Ak napriek tomu predseda vlády amnestie vyhlásil, tak si musel byť vedomý, že jeho konanie odporuje ústavnému princípu transparentnosti, resp. verejnej kontrolovateľnosti verejnej moci.

Ak predseda vlády svojimi rozhodnutiami o amnestiách zabránil, aby sa trestné činy, z ktorých spáchania boli dôvodne podozriví predstavitelia štátu, vyšetrili, tak si musel byť vedomý, že jeho rozhodnutia sklamú dôveru občanov v právny poriadok, ktorého integrálnou súčasťou je aj požiadavka riadneho vyšetrovania trestných činov verejných funkcionárov, a dôjde tým aj k spochybneniu právnej istoty (presvedčenia) občanov o tom, že v demokratickom a právnom štáte je neprípustné vyňať predstaviteľov štátu spod trestnej zodpovednosti.

Z predbežných záverov vyslovených dosiaľ v tejto časti nálezu vyplýva, že aj časti rozhodnutí predsedu vlády o amnestiách, ktorými amnestoval trestné činy súvisiace so zavlečením Michala Kováča ml., sú podľa názoru ústavného súdu v rozpore s viacerými ústavnými princípmi, resp. nimi boli vážne spochybnené. Ústavný súd musí (obdobne ako pri formulovaní svojho záveru k referendumovej časti rozhodnutí predsedu vlády o amnestiách, pozn.) však k svojmu záveru, že uznesenie národnej rady č. 570 z 5. apríla 2017 je v časti, ktorou zrušuje článok VI rozhodnutia predsedu vlády o amnestii z 3. marca 1998 a čl. II jeho rozhodnutia o amnestii zo 7. júla 1998 o amnestii, v súlade s ústavou, preskúmať aj argumenty svedčiacie v prospech tvrdenia, že zrušením príslušných častí rozhodnutí predsedu vlády o amnestiách národná rada konala v rozpore s princípmi demokratického a právneho štátu. Tento prieskum by za určitých okolností (po vyvažovaní hodnôt, ku ktorých porušeniu mohlo dôjsť na jednej strane vyhlásením amnestii a na druhej strane ich zrušením) mohol viesť ústavný súd aj k záveru, že preskúmané uznesenie národnej rady nie je v časti, ktorou derogovalo rozhodnutia predsedu vlády o amnestiách v častiach týkajúcich sa skutku zavlečenia Michala Kováča ml. do cudziny, v súlade s ústavou.

Obdobne ako pri posudzovaní ústavnej akceptovateľnosti zrušenia „referendových“ častí rozhodnutí predsedu vlády o amnestiách možno aj vo vzťahu k zrušeniu častí rozhodnutí predsedu vlády o amnestiách, ktorými boli amnestované trestné činy súvisiace so zavlečením Michala Kováča ml. do cudziny, argumentovať v prospech ich nezrušiteľnosti poukazom na to, že ich predseda vlády vydal legálne, teda v súlade s v tom čase platným znením ústavy a iných právnych predpisov (princíp legality), ako aj tým, že zrušenie amnestii predstavuje taký zásah do princípu právnej istoty, ktorý je v podmienkach právneho štátu neakceptovateľný. Ústavný súd sa už podrobne zaoberal analýzou argumentácie o možnom porušení princípu právnej istoty v predchádzajúcej („referendovej“) časti svojho rozhodnutia, na základe ktorej dospel k záveru, že preskúmaným uznesením národnej rady došlo k zásahu do právnej istoty osôb, ktorých skutky boli amnestované.

V rámci vyvažovania ústavných princíпов, ktoré boli (mohli byť) rozhodnutiami predsedu vlády o amnestiách z 3. marca 1998 a 7. júla 1998 a preskúmaným uznesením národnej rady v časti týkajúcej sa zavlečenia Michala Kováča ml. do cudziny dotknuté, však ústavný súd považuje za žiaduce venovať pozornosť aj nie celkom ojedinelo verejne prezentovaným názorom založeným na argumentácii, podľa ktorej síce nie sú amnestie absolútne nezrušiteľné, ale príslušné súdne orgány ich môžu zrušiť len celkom výnimočne, porovnávajúc pritom skutok zavlečenia Michala Kováča ml. do cudziny so skutkami, ktoré boli amnestované počas vojenských diktatúr v niektorých štátoch Južnej Ameriky a Afriky. V niektorých štátoch boli tieto amnestie vyhlásené najvyššími predstaviteľmi diktátorských režimov následne najvyššími vnútroštátnymi súdmi zrušené, resp. vnútroštátne súdy tieto amnestie nerešpektovali. Je všeobecne

známe, že amnestiami, ktoré boli vyhlásené počas vojenských diktatúr, boli amnestované aj hromadné vraždy, mučenia a iné násilné činy, či zmiznutia veľkého počtu osôb, pričom išlo o skutky spáchané predstaviteľmi týchto vojenských režimov, t. j. išlo o samo-amnestie, ktoré znemožňovali potrestanie závažných trestných činov spáchaných exponentmi vojenských režimov, ktorými boli spôsobené závažné ujmy na živote veľkého počtu osôb.

Ústavný súd sa nestotožňuje s popísanou argumentáciou, keďže je založená na porovnávaní neporovnateľného. Podľa názoru ústavného súdu totiž nemožno mechanicky porovnávať skutky, ku ktorým došlo v štátoch s rozdielnymi kultúrnymi a právno-politickými tradíciami a za zásadne iných ústavnopolitických pomerov. Výkon verejnej moci založený (aj) na použití násilia proti politickým oponentom je esenciálnym znakom vojenských diktatúr, resp. iných autoritatívnych režimov. Naopak, v demokratických štátoch je použitie násilných prostriedkov pri výkone verejnej moci uplatnené v rámci legitímne prebiehajúcej súťaže politických síl absolútne neakceptovateľné a je nezlučiteľné s podstatou demokratického režimu.

Slovenská republika sa konstituovala ako demokratický a právny štát, t. j. v čase, keď ku skutku zavraždenia Michala Kováča ml. do cudziny došlo, nebola u nás vojenská diktatúra a ani iný obdobný autoritatívny režim (aj keď podľa mnohých politológov sa takýto režim v čase tzv. druhej Mečiarovej vlády začal formovať, pozn.). Nebol teda žiadny dôvod na to, aby sa v rámci politickej súťaže a zrejme primárne v záujme pokusu o politickú diskreditáciu prezidenta Michala Kováča ako najvyššieho ústavného činiteľa, ktorý bol v tom čase hlavným oponentom predsedu vlády Vladimíra Mečiara, uplatnil násilný výkon verejnej moci, ktorý vyústil do skutku, ktorý v zmysle medzinárodných zmlúv o ľudských právach a základných slobodách, ako aj judikatúry medzinárodných súdnych orgánov napĺňa pojmové znaky mučenia, resp. neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania. To platí o to viac, ak existuje dôvodné podozrenie, že sa na tomto skutku aktívne podieľal štátny orgán – Slovenská informačná služba, ktorá má v popise práce ochranu ústavného zriadenia. V uvedených súvislostiach ústavný súd zdôrazňuje, že v rámci slobodnej súťaže politických síl, ktorý prebieha (v zásade) v demokratickom prostredí demokratického režimu, je nevyhnutné vyvodzovať (v porovnaní s autoritatívnymi režimami) zásadne rigoróznejšie dôsledky vo vzťahu k násilným prejavom výkonu verejnej moci, ku ktorých použitiu neexistovali žiadne legitímne dôvody, čo platí nepochybne aj o skutku zavraždenia Michala Kováča ml. do cudziny.

Predseda vlády V. Mečiar verejne zdôvodnil svoje rozhodnutia o amnestiách tak, že ich udeľuje „ako príspevok k dosiahnutiu občianskeho zmieru a v záujme odstránenia možných zdrojov napätia v spoločnosti“. Je však zjavné, že bývalý premiér dosiahol pravý opak toho, čo deklaroval, keďže ich vyhlásením sa napätie v spoločnosti naopak vystupňovalo, rozbúrilo vnútropolitickú situáciu a rozhorčilo verejnú mienku. Ústavný súd v tejto súvislosti konštatuje, že podľa jeho presvedčenia sa zmierujúci účinok tzv. Mečiarových amnestií vôbec nedal rozumne očakávať, naopak, dalo sa už v tom období reálne predpokladať, že amnestie neodstránia zdroj napätia, ale zdroj napätia vytvoria.

Ústavný súd považuje za veľké zjednodušenie také vnímanie skutku zavraždenia, podľa ktorého ním mohla byť spôsobená závažná ujma len priamo poškodenému Michalovi Kováčovi ml., príp. nanajvýš jeho najbližším rodinným príslušníkom (vrátane prezidenta). Takéto zjednodušenie zjavne účelovo prehliada skutočnosť, že amnestovanie skutku zavraždenia sa stretlo bezprostredne po vyhlásení rozhodnutí predsedu vlády o amnestii z 3. marca 1998 a následne po jeho „oprave“ rozhodnutím predsedu vlády o amnestii zo 7. júla 1998 s mimoriadne negatívnym ohlasom nielen domácej, ale zahraničnej verejnosti. Ústavný súd nemôže pri svojom rozhodnutí ignorovať, že toto negatívne hodnotenie bezprecedentných rozhodnutí o amnestii predsedu vlády Vladimíra Mečiara nielenže pretrváva už takmer 20 rokov, ale sa v tomto období stalo aj jednou z hlavných tém legitímneho spoločenského diskurzu.

Nemožno prehliadať ani skutočnosť, že predseda vlády Vladimír Mečiar vyhlásil svoje rozhodnutia o amnestiách len krátko po konstitúovaní samostatnej Slovenskej republiky, t. j. v období, keď sa formovali jej demokratické, politické a právne tradície. Za týchto okolností len ťažko možno spochybňovať tvrdenie, že rozhodnutia o amnestii predsedu vlády Vladimíra Mečiara vážne naštrbili

dôveru podstatnej časti verejnosti v ďalšie demokratické smerovanie novovzniknutého štátu, a nie zanedbateľným spôsobom spochybnili aj jeho medzinárodnú kredibilitu.

Vychádzajúc z dosiaľ uvedeného, ústavný súd po vyhodnotení negatívnych dôsledkov zásahu do právnej istoty osôb, ktoré boli rozhodnutiami predsedu vlády amnestované za skutky súvisiace so zavraždením Michala Kováča ml. do cudziny, spôsobeného preskúmaným uznesením a jeho vyvážením s princípmi demokratického a právneho štátu, ktoré boli podľa už uvedených záverov ústavného súdu porušené rozhodnutiami predsedu vlády o amnestiách v častiach týkajúcich sa „zavraždenia“ (princíp zákazu svojvôle, princíp legality, princíp ochrany ľudských práv a základných hodnôt v spojení s princípom rešpektovania medzinárodných záväzkov, princíp del'by moci, princíp transparentnosti a verejnej kontrolovateľnosti výkonu verejnej moci a princíp právnej istoty a ochrany dôvery občanov v právny poriadok), a riadiac sa v konečnom dôsledku kľúčovým princípom materiálne chápaného právneho štátu – princípom spravodlivosti, ktorý predstavuje základné východisko pre výkon súdnej moci, dospel k záveru, že uznesenie Národnej rady Slovenskej republiky č. 570 z 5. apríla 2017 v častiach, ktorými deroguje čl. VI rozhodnutia predsedu vlády o amnestii z 3. marca 1998 a čl. II rozhodnutia predsedu vlády o amnestii zo 7. júla 1998, je v súlade s Ústavou Slovenskej republiky.

K rozhodnutiu prezidenta Slovenskej republiky v konaní o milosť pre obvineného zo dňa 12. decembra 1997 č. k. 3573/96-72-2417 a jeho zrušení

Pokiaľ ide o porušenie princípu zákazu svojvôle, resp. zneužitia právomoci, ústavný súd konštatuje, že prezident Michal Kováč udelil v posudzovanom prípade milosť svojmu synovi, t. j. v zásade svojmu najbližšiemu rodinnému príslušníkovi, čo objektívne vyvoláva podozrenie, že uprednostnil subjektívne kritériá (osobný záujem, resp. záujem blízkej osoby) pred objektívnymi kritériami, ktoré vo svojej podstate predurčujú všeobecný verejný záujem na stíhaní páchatel'ov trestných činov. Takéto konanie nepochybne zakladá argumenty na to, aby ústavný súd vyhodnotil derogované rozhodnutie prezidenta Michala Kováča ako také, ktoré sa vyznačuje prvkami svojvôle, resp. zneužitia právomoci. Na druhej strane je očividné, že aj pri priklonení sa k záveru, že prezident Michal Kováč zneužil pri udelení milosti svojmu synovi svoju právomoc, nemožno intenzitu jeho zásahu do princípu zákazu svojvôle porovnávať s intenzitou, akou zneužil svoju právomoc predseda vlády v súvislosti s vyhlásením svojich rozhodnutí o amnestiách z 3. marca 1998 a 7. júla 1998. Potreba principiálne rozlišovať medzi inkriminovanými rozhodnutiami prezidenta a predsedu vlády spočíva podľa názoru ústavného súdu predovšetkým v tom, že milosť prezidenta Michala Kováča nemožno považovať za samo-amnestiu v pravom zmysle slova, keďže jej dôvodom a dôsledkom nemohlo byť a ani nebolo zabrániť trestnému stíhaniu prezidenta (seba samého) a ani iného predstaviteľa štátnej moci, resp. osoby konajúcej z poverenia štátnej moci. Rovnako nemožno tvrdiť, že išlo milosť udelenú prezidentom z politických dôvodov. Nemožno pritom nevziať do úvahy aj skutočnosť, na ktorú poukazuje vo svojom stanovisku národná rada, že prezident Michal Kováč odôvodnil udelenie milosti svojmu synovi tým, aby sa „mohol zúčastniť trestného stíhania za daný skutok pred orgánmi na to príslušnými v Spolkovej republike Nemecko“.

Rozhodnutie prezidenta o udelení milosti svojmu synovi môže podľa názoru ústavného súdu nie nepodstatná časť verejnosti vnímať aj ako porušenie právnej istoty a dôvery v právny poriadok, keďže občania môžu legitímne očakávať, že prezident nebude v súvislosti s výkonom svojej funkcie pristupovať privilegovaným spôsobom k svojim najbližším rodinným príslušníkom, a preto ani nemožno očakávať, že ich privileguje tak, že im udelí milosť. Udelenie milosti vlastnému synovi by sa za určitých okolností nesporne mohlo kvalifikovať ako porušenie princípu rovnosti. V inkriminovanom prípade však tento záver vysloviť nemožno, keďže prezident Michal Kováč udelil milosť nielen svojmu synovi, ale aj všetkým ostatným osobám, ktoré boli obvinení v tzv. kauze Technopol. Navyše, pri porovnávaní derogovanej milosti prezidenta s derogovanými rozhodnutiami predsedu vlády o amnestiách treba podľa názoru ústavného súdu vziať do úvahy aj skutočnosť, že milosti prezidenta Michala

Kováča udelené v kauze Technopol sa netýkali skutkov súvisiacich s výkonom verejnej moci, ale v zásade bežnej ekonomickej trestnej činnosti súkromných osôb.

Na druhej strane, rovnako ako v prípade osôb, ktorých skutky boli amnestované inkriminovanými rozhodnutiami predsedu vlády, nemožno spochybňovať, že preskúmané uznesenie národnej rady negatívne zasiahlo do právnej istoty Michala Kováča ml., ako aj do jeho v zásade opodstatneného očakávania, že po udelení milosti už nebude za skutky súvisiace s kauzou Technopol trestne stíhaný. Zároveň ústavný súd poznamenáva, že skutočnosť, že národná rada derogovala len rozhodnutie prezidenta o udelení milosti Michalovi Kováčovi ml. a ponechala v platnosti všetky ostatné milosti udelené v kauze Technopol, môže Michal Kováč ml. oprávnenne vnímať aj ako diskriminačný prístup národnej rady k svojej osobe, t. j. ako porušenie ústavného princípu rovnosti.

Na základe uvedeného ústavný súd konštatuje, že medzi derogovanými rozhodnutiami o amnestiách a derogovaným rozhodnutím o milosti existuje z hľadiska závažnosti ich rozporu s princípmi demokratického a právneho štátu zásadný rozdiel, a aj preto je vyvažovanie princíпов demokratického a právneho štátu, ktoré boli, resp. mohli byť dotknuté na jednej strane milosťou prezidenta Michala Kováča z 12. decembra 1997 a na druhej strane príslušnou časťou preskúmaného uznesenia národnej rady, mimoriadne zložitá a ústavný súd si s plnou vážnosťou uvedomuje, že výsledok tohto vyvažovania premietnutý do výroku tohto nálezu môže byť (nie bezvýznamnou časťou verejnosti) vnímaný rozporuplne. V konečnom dôsledku ústavný súd pri posudzovaní ústavnej akceptovateľnosti zrušenia milosti prezidenta Michala Kováča vzal na zreteľ, že spoločným menovateľom preskúmaných rozhodnutí predsedu vlády o amnestiách, resp. milosti prezidenta bol politický zápas medzi vtedajším prezidentom Michalom Kováčom a predsedom vlády Vladimírom Mečiarom, a zároveň akceptoval aj argument národnej rady o potrebe uplatniť „rovnaký meter“ na rozhodnutia, ktoré boli vydané v kontroverznom období konca 90. rokov.

Vzhľadom na vyššie uvedené ústavný súd rozhodol tak, že:

Uznesenie Národnej rady Slovenskej republiky č. 570 z 5. apríla 2017 o zrušení článku V a článku VI rozhodnutia predsedu vlády Slovenskej republiky z 3. marca 1998 o amnestii uverejneného pod číslom 55/1998 Z. z., rozhodnutia predsedu vlády Slovenskej republiky zo 7. júla 1998 o amnestii uverejneného pod číslom 214/1998 Z. z. a rozhodnutia prezidenta Slovenskej republiky v konaní o milosť pre obvineného zo dňa 12. decembra 1997 č. k. 3573/96-72-2417 je v súlade s Ústavou Slovenskej republiky.

Odlišné stanovisko (k výroku) sudcov Milana Lalička a Petra Brňáka

Ak ústavný súd nevydal uznesenie, ktorým sa konanie podľa čl. 129a ústavy začína bez návrhu, bránil vykonaniu tohto konania nedostatok jednej zo základných procesných podmienok, medzi ktoré patrí i existencia návrhu na začatie konania, prípadne uznesenie o tom, že sa toto konanie začína bez návrhu. Rovnako nie je z obsahu nálezu zrejmé, aké úvahy viedli väčšinu ústavného súdu pri formulovaní samotného výroku, podľa ktorého posudzované uznesenie národnej rady je v súlade s (celou) Ústavou Slovenskej republiky, pričom samotné uznesenie národnej rady o zrušení amnestii a milosti i meritórny ústavný prieskum sú *ex constitutione* limitované princípmi demokratického a právneho štátu (čl. 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky).

Vo všeobecnosti možno väčšinovému odôvodneniu tohto nálezu vytknúť používanie rôzneho metra pri argumentácii formálnym právom a formálnym prístupom na jednej strane a materiálnym právom a materiálnym prístupom na strane druhej. Kým v prípade zrušených amnestii a milosti v argumentácii väčšina materiálne právo doslova prevalcovalo formálne právo, tak v prípade interpretácie a aplikácie ústavného zákona č. 71/2017 Z. z., ale napríklad tiež v prípade skúmania procesných podmienok u zainteresovaných osôb, naopak, formálne právo prevalcovalo právo materiálne; pritom ide o dve strany tej istej mince. V rámci základných východísk však väčšina akcentovala materiálny prístup generálne, t. j. nie iba v súvislosti s meritórnym rozhodovaním o amnestiách alebo milosti.

V prípade ústavného zákona č. 71/2017 Z. z. (jeho čl. 154f) väčšina ústavného

súdu vychádzala zo skutočnosti, že tieto ustanovenia nemôžu byť predmetom ústavného prieskumu v tomto type konania pred ústavným súdom aj preto, že ich tvorcom je ústavodarný orgán.

V prípade podaní troch – amnestií priamo dotknutých – fyzických osôb sa tieto domáhali, aby im bolo priznané postavenie vedľajšieho účastníka, aby mohli nahliadnuť do spisu, aby bolo konanie prerušené, aby bolo vo veci verejné pojednávanie, alternatívne verejné vyhlásenie rozhodnutia, a v neposlednom rade boli vznesené námietky zaujatosti voči dvom sudcom [tieto dôvody plénum ústavného súdu neposudzovalo v rámci prijatých uznesení o nevyhlásení sudcov L. Orosza (sudca spravodajca) a P. Brňáka, pozn.]. O všetkých uvedených podaniach a návrhoch z nich vyplývajúcich sa väčšina vysporiadala formálne tak, že uvedené osoby podľa zákona nie sú vedľajšími účastníkmi tohto konania. Z hľadiska novozavedeného mechanizmu ústavným zákonom č. 71/2017 Z. z. by sa na prvý pohľad mohlo zdať, že ústavná zmena podporuje princíp delby moci, pretože v mechanizme podľa čl. 86 písm. i) v spojení s čl. 129a ústavy sú zakomponované skoro všetky ústavné orgány vrátane ústavného súdu. Zdanie, ako to často býva, klame. Ústavodarná kompetencia, ktorú si NR SR nárokuje, vo svojej podstate vlastne znamená, že parlament môže ústavným zákonom zriadiť akúkoľvek kompetenciu, ktorú v súčasnosti nemá. Azda netreba zdôrazňovať, že to následne vedie k vymykaniu NR SR z úlohy ustanoveného orgánu verejnej moci, ktorý bol len zriadený ústavou, a jej premeny k nadústavnému postaveniu, v rámci ktorého môže na seba atrahovať kompetenciu iného orgánu verejnej moci, resp. vytvoriť kompetenciu novú a dnes nepoznanú. Väčšina ústavného súdu si tento prerod nevšimla alebo všimnúť nechcela. Dokonca väčšina ústavného súdu zachádza tak ďaleko, že konštatuje, že v dôsledku novej ústavnej úpravy *de facto* strácajú právnu relevanciu právne názory (sú prekonané) vyslovené v doterajšej judikatúre ústavného súdu, resp. že „*ústavodarcou vykonaná novelizácia základného zákona... sa vymyká jeho ústavnému prieskumu*“. Vo svojich dôsledkoch to znamená akceptáciu stavu, že ak národná rada kedykoľvek v budúcnosti nebude spokojná s rozhodnutím ústavného súdu, prijme ústavný zákon, ktorým toto rozhodnutie prekoná explicitne alebo implicitne. Nejde o novú prax, veď národná rada sa tak zachovala v prípade nálezu sp. zn. PL. ÚS 4/06 prijatím ústavného zákona č. 254/2006 Z. z.

Väčšina ústavného súdu považuje závery vyjadrené v rozsudku EŠLP Lexa c. Slovenská republika prekonané práve predmetnou novelizáciou ústavy č. 71/2017 Z. z. Pripomíname, že vnútroštátne a medzinárodné právo sú autonómne entity, ktoré sú od seba nezávislé. Európsky súd pre ľudské práva nevykladá slovenské právo a v podstate vnútroštátna právna úprava (až na malé výnimky, napr. kvalita prijímaných právnych noriem, existencia prostriedku nápravy atď.) je mu ukradnutá. Jeho jedinou úlohou je zisťovať, či členský štát porušil alebo neporušil záväzky, ktoré preň vyplývajú z dohovoru tak, ako je vykladaný v rozhodnutiach EŠLP. Po druhé, vo všeobecnosti je aj Slovenská republika viazaná čl. 27 Viedenského dohovoru o zmluvnom práve, podľa ktorého žiadne ustanovenie vnútroštátneho práva (ani ústava) nemôže byť príčinou pre neplnenie záväzkov z medzinárodnej zmluvy. Takže ani ústavný zákon č. 71/2017 Z. z. sa nedotkol platnosti rozhodnutia EŠLP vo veci *Lexa c. Slovenská republika*.

Argumentácia porušením sľubu toho-ktorého verejného funkcionára okrem politických konotácií implikuje spor o obsah formuliek, ktoré sľub obsahuje. V sľube je totiž obsiahnuté, že konkrétny predstaviteľ orgánu verejnej moci má napr. konať v záujme občanov, zachovávať ústavnosť atď., avšak v prvom rade si sám má vysvetliť, čo znamená tá-ktorá konkrétna formulácia v sľube. Väčšina ústavného súdu sa snaží nanútiť víziu, že len ústavný súd môže rozhodnúť, čo sú záujmy občanov, zachovávanie ústavnosti, atď. v sľube toho-ktorého verejného funkcionára, a tie následne hodnotiť. Avšak hodnotenie, či daný verejný funkcionár splnil obsahové náležitosti sľubu vo vzťahu k politickým mociam v štáte (poslanec NR SR, prezident, člen vlády), sú predovšetkým vyhodnocované v rámci politickej (voľby, odvolanie člena vlády, interpelácia atď.), a nie právnej zodpovednosti. Ústavný súd tak mieša právnu a politickú zodpovednosť a snaží sa svojou argumentáciou vyvodiť politicko-právnu zodpovednosť voči verejným funkcionárom, na ktorú však nemá právomoc

(napr. aj voči prezidentovi ústavný súd môže vyvodiť len právnu zodpovednosť; čl. 107 ústavy).

Zároveň právnym posudzovaním sľubu toho-ktorého verejného funkcionára ústavný súd zasahuje do princípu del'by moci, ktorý v sebe obsahuje aj autonómnu interpretáciu týchto pojmov. Dodržanie sľubu konania v záujme občanov, ochrany ústavnosti môže znamenať niečo iné v prípade poslanca NR SR, niečo iné pri členovi vlády či prezidentovi a zasa niečo iné pri sudcoch ústavného súdu. Každý orgán verejnej moci má svoje funkcie, postavenie, záujmy, právomoci, kompetencie, ktoré sú odlišné od iných orgánov.

Veľké výhrady je možné mať aj k celkovej ústavnoprávnej analýze dvoch amnestií, resp. zrušenia milosti. Po prvé je vôbec otázne, či je možné dávať do pomeru ústavné hodnoty spoločnosti a práva a slobody jednotlivcov, ktorých sa amnestie, resp. milosti dotýkajú. Sme skôr toho názoru, že v tomto konkrétnom prípade nie. Aj keď je test proporcionality v ústavnom práve všeobecný a patrí medzi najdôležitejšie ústavné princípy, nie je možné dávať do pomeru záujmy spoločnosti a ústavné princípy v prospech zrušenia amnestie a milosti s právami a slobodami osôb, ktoré amnestiou a milosťou získali práva a slobody. Situácia je delikátna v tom, že sa týka trestnej zodpovednosti a trestného stíhania osôb, ktorých sa amnestie a milosti dotýkajú, a rovnako udelením amnestie a milosti vzniká vzťah len medzi orgánom verejnej moci, ktorý tieto prerogatívy môže udeliť, a osobami, ktorým sú určené. Pomyslené vyvažovanie práve uskutočnila oprávnená osoba udeliť amnestie či milosti. Sme si vedomí, že tento záver nemôže platiť absolútne a do úvahy pripadá zrušenie amnestie a milosti v prípade vojnových zločinov či zločinov proti ľudskosti (čo boli aj prípady, ktoré prerokoval Inter – americký súd pre ľudské práva), ale v tomto prípade ani jeden prípad sa týchto skutkových podstát netýkal.

Väčšina tvrdí, že zastupujúci prezident a predseda vlády mohol udeľovať amnestie len výnimočne, zdržanlivo a musel si byť vedomý, že toto rozhodnutie predstavuje zásah do princípu del'by moci, pričom nemá demokratickú legitimitu. Uvedené tvrdenie je veľmi problematické a práve v ňom sa prejavuje otvorený súdny aktivizmus, ktorý konštruje podmienky uplatnenia právomoci orgánu verejnej moci 20 rokov spätne, a to bez akejkolvek relevantnej argumentácie. Formálne žiadna právna norma neobmedzovala právomoc zastupujúceho prezidenta udeliť amnestiu tak, ako je to dnes, s výnimkou kontrasiagnácie vlády (čl. 103 ods. 2 ústavy). Výnimku predstavujú zločiny proti ľudskosti podľa čl. 7 Rímskeho štatútu Medzinárodného súdneho dvora, čo zjavne nie je ani jeden prípad. Zdržanlivý prístup k udeľovaniu amnestií tiež nie je pravdivý, pretože zastupujúci prezident mohol v tom čase vykonávať všetky kompetencie prezidenta bez ohľadu na demokratickú legitimitu. Tento argument platí aj všeobecne: pri (dočasnom) zastupovaní orgánu verejnej moci sa nedajú aplikovať akési dodatočné podmienky, ktoré obmedzujú výkon právomocí osoby, ktorá len zastupuje orgán verejnej moci v zmysle pravidla *lege non distinguente nec nostrum est distinguere*. Ak právna norma neobsahuje výslovné výnimky z výkonu určitých kompetencií, tak musí platiť, že aj zastupujúca osoba môže využívať všetky právomoci.

Ústavný súd odbil argument o retroaktivite právnej úpravy, pretože podľa väčšiny ústavného súdu osoby budú stíhané podľa právnej úpravy účinnej v tom čase, čím má ísť zrejme o nepravú retroaktivitu (explicitne to však väčšina ústavného súdu neuvádza).

Pravá retroaktivita je stav, v ktorom nová právna úprava neuznáva oprávnenia a povinnosti založené právnymi vzťahmi z minulosti (PL. ÚS 37/99), alebo ako stav, keď právna úprava dodatočne a pozmeňujúco zasahuje do už právne uzavretých minulých skutkových a právnych vzťahov (práv a povinností; PL. ÚS 3/00). Inými slovami, ak v minulosti mal niekto právo (alebo povinnosť) a právna úprava k tomuto minulému okamihu toto právo (alebo povinnosť) zruší alebo zmení, ide o pravú retroaktivitu. Pravá retroaktivita je fikciou, pretože hoci sa vie, že v minulom okamihu niekto mal nejaké právo, zákon finguje, že uvedený subjekt dané právo nemal alebo ho mal iné. Z hľadiska predmetnej veci je nutné rozlišovať medzi zmenou pravidiel, ktoré pochádzajú z minulosti, a zmenou pravidiel do minulosti (PL. ÚS 30/2015).

Za *nepravú retroaktivitu* považuje ústavný súd tradične stav, v ktorom nová právna úprava nevytvára žiadne právne účinky smerujúce pred deň nadobudnutia

účinnosti, avšak kvalifikuje tie právne úkony, ku ktorým došlo ešte pred nadobudnutím jej účinnosti, v dôsledku čoho môže dôjsť k zmene alebo zrušeniu tých právnych účinkov, ktoré boli predtým späté s ich uzatvorením (PL. ÚS 38/99). O nepravú retroaktivitu ide aj v prípade, ak zákon uzná skutkové podstaty alebo právne skutočnosti, ktoré vznikli počas účinnosti skoršieho zákona, súčasne však prináša určité zmeny právnych následkov, ktoré s nimi súvisia, pokiaľ tieto právne následky v čase nadobudnutia účinnosti tohto nového zákona ešte nenastali (PL. ÚS 3/00).

Väčšina ústavného súdu sa svojou stabilnou judikatúrou vôbec nezaoberala. Na základe analýzy predmetného uznesenia NR SR mohla a mala jednoznačne dospieť k záveru, že ide o pravú retroaktivitu, pretože sa zasahuje do právnej situácie osôb, v ktorej tieto osoby mali určité práva vyplývajúce z udelených amnestií a milosti, pričom zrušenie amnestie či milosti neprichádzalo do úvahy až do 4. apríla 2017. Tento záver bol potvrdený ústavným súdom aj ESLP. K vytvoreniu kompetencie najprv rušiť amnestie či milosti zo strany NR SR prišlo spätne, rovnako tak k samotnému zrušeniu konkrétnych amnestií (a milosti) došlo spätne, a to so spätnými účinkami voči osobám takým spôsobom, ako keby žiadna amnestia či milosť ani nikdy neboli udelené. Tu neprichádza k rekvalifikácii právnych skutočností a právnych úkonov z minulosti (nepravá retroaktivita), ale k zrušeniu oprávnení z minulých právnych skutočností a absolútnemu popretiu ich účinkov (pravá retroaktivita). Uvedený prístup je v konkrétnej veci neakceptovateľný a v rozpore s takmer absolútnym zákazom pravej retroaktivity v práve ako takom a trestnom práve zvlášť.

Dá sa konštatovať, že vždy, keď národná rada pristúpi k výkonu svojej kompetencie podľa čl. 86 písm. i) ústavy, pôjde o retroaktivitu. Avšak v prípade udelených amnestií či milostí po 4. apríli 2017 si osoby, ktorým táto milosť či amnestia budú udelené, nebudú môcť byť isté, či im aj zostane natrvalo. Teda tieto osoby už nemajú takú istotu o nezrušiteľnosti amnestií či milostí, ako mali osoby, ktoré amnestiu dostali pred 4. aprílom 2017.

Pri meritórných argumentoch je možné ďalšiu výhradu uviesť práve voči koncepcii legitímnych očakávaní osôb, ktorým boli amnestie (aj milosť) udelené. Na jednej strane tvrdiac, že síce zo strany preskúmavaného uznesenia NR SR došlo k zásahu do právnej istoty dotknutých osôb, ale na strane druhej tento zásah bol zoslabený tým, že dotknuté osoby: (i) nenadobudli právo na trestnú nestíhateľnosť v dobrej viere; (ii) majú naďalej zachované základné práva; (iii) legitímne očakávajú týchto osôb by boli v rozpore so spravodlivosťou.

K nadobudnutiu legitímnych očakávaní neprišlo spáchaním skutku, ale až udelením amnestie, ktorá bola publikovaná v Zbierke zákonov (teda *ex nunc* od 3. marca 1998, resp. od 7. júla 1998). Nebolo ani logické zo strany amnestovaných osôb očakávať, že o tri roky (zavlečenie M. Kováča ml.), resp. o rok (zmarené referendum), im bude udelená amnestia. V tom čase predsa nikto nemohol vedieť, ako sa situácia vyvinie. Legitímne očakávania v tomto prípade sa neviažu na konanie „páchateľov“ trestného činu, ale na skutočnosť, že za trestný čin im bola udelená amnestia zo strany orgánu verejnej moci na to oprávneného. Podstatné je udelenie amnestie a z toho vyplývajúce dôsledky pre páchatel'ov. V opačnom prípade, teda ak by sme akceptovali verziu väčšiny ústavného súdu, že páchatelia v čase skutku nemohli legitímne očakávať, že budú amnestovaní, by amnestia ako taká nehrala žiadnu úlohu vo vzťahu k legitímnym očakávaniam a bola by nadbytočná. Ale pokiaľ v právnom poriadku amnestia existuje, je právnym inštitútom, ktorý vyvoláva právne následky, ak sú splnené formálne predpoklady na jej vydanie. Jedným z jej právnych následkov je aj legitímne očakávanie pre osoby, ktorých sa dotýka.

Na amnestiu nie je subjektívny nárok, je to prerogatíva osoby, ktorá má právomoc ju (ne)udelieť. Nie je možné ju získať v dobrej alebo zlej viere. Nie je možné sa o ňu zaslúžiť, kúpiť si ju alebo vyhrať v lotérii. Amnestia je právna skutočnosť, ktorej následkom je (bola) abolícia, rehabilitácia alebo agraciácia. Dobrá vôľa, morálka či etika nemajú nič spoločné s osobami, ktorým bola amnestia udelená, pretože oni sú len recipienti amnestie. Vzťah medzi orgánom verejnej moci, ktorý amnestiu dáva, a osobou, ktorá ju dostáva, je jednosmerný. Dobrú vieru, morálku či etiku má posúdiť orgán, ktorý amnestiu udelí, a nie osoba, ktorej je udelená. Len orgán udeľujúci amnestiu je morálne, eticky, právne či politicky zodpovedný za jej udelenie či neudelenie. V žiadnom prípade

však nie osoba, resp. osoby, ktorým je milosť či amnestia udelená. Tieto osoby ani nemôžu niesť dôsledky či zodpovednosť za získanie amnestie alebo milosti. V súvislosti s legitímnym očakávaním treba zdôrazniť, že jeho nadobudnutie je objektívna, a nie subjektívna skutočnosť. Očakávanie nezávisí od konania či nekonania, morálky či etiky danej osoby. Vychádza sa z toho, že legitímne očakávanie sa týka buď právneho, alebo faktického stavu, na ktorý osoba, ktorá niečo očakáva, nemá vplyv, pretože sa naň môže len spoliehať, ale zmena zabrániť nedokáže. A práve uvedené očakávanie (status quo) chráni právo.

Amnestovanie trestného činu či priestupku nikdy nie je morálne správne či spravodlivé, pretože raz vymeraný a právoplatný trest si má páchatel' odpykať. Ešte raz opakujeme, osoby, ktorým bola udelená amnestia, nemohli očakávať, že ich skutky budú amnestované, pretože neboli jasnovidcami a nevedeli, čo sa bude diať o niekoľko rokov.

Čo sa týka spravodlivosti, tak tá je relevantná v tom, že sa zabránilo stíhaniu skutkov, z ktorých boli podozrivé určité osoby. Avšak nič to nemení na tom, že pokiaľ v štáte existuje/existovala aboličná forma amnestie, jej právnym účinkom a následkom je vždy nespravodlivosť, pretože k jej podstate patrí nestíhatelnosť skutkov a obligatórne zastavenie trestného konania.

Čo mal ústavný súd v celej veci aj zohľadniť, bola skutočnosť následkov zrušenia amnestií a udelenej milosti. Konkrétne, ako budú aktéri udalostí spreď viac ako 20 rokov potrestaní, ak vôbec k tomu príde. Uvedené nie je zložité predpokladať. Jednak všetci aktéri týchto udalostí, ak by sa aj preukázalo, že naozaj išlo o príslušníkov SIS pri zavlčení M. Kováča ml., resp. konanie bývalého ministra vnútra G. Krajčiho pri zmarení referenda, by mohli byť odsúdení zrejme len na symbolické tresty. Spoločné majú to, že všetci konali na príkaz – v jednom prípade priamo nadriadený pracovník SIS, v druhom prípade išlo o uznesenie vlády ako kolektívneho orgánu. Nemôže preto obstať ani argument väčšiny, že minister vnútra postupoval svojvoľne, pretože je viazaný rozhodnutiami vlády, podobne ako je poslanec viazaný rozhodnutiami národnej rady. Okrem toho, pri trestnej zodpovednosti je konanie na príkaz vždy poľahčujúcou okolnosťou [por. § 33 písm. c) Trestného zákona č. 140/1961 Zb. účinného v čase spáchania skutkov]. Konajúce trestné súdy budú musieť zohľadniť v prospech týchto osôb aj skutočnosť zrušenia už raz udelených amnestií, ako aj uplynutie času od udalostí, čím sa závažnosť spáchaných trestných činov podstatným spôsobom znižuje.

Osobitne následný vývoj udalostí (aká je šanca na „potrestanie“ osôb, ktoré dostali amnestie a milosti) mal byť v analýze ústavného súdu určite prítomný a mal zohrať svoje miesto pri vyvažovaní a teste proporcionality. Nezhľadnenie tohto argumentu pri naplnení scenára, ktorý predpokladáme, vyvolá len obrovskú frustráciu politikov a verejnosti.

Prostredníctvom tohto rozhodnutia sa otvorila Pandorina skrinka spätného pôsobenia práva, narušenia princípu del'by moci a ešte väčšej frustrácii nespokojnej verejnosti. Paradoxne najviac získal sledom týchto udalostí parlament, ktorý sa už etabloval do pozície onnipotentného orgánu verejnej moci. V rovine individuálnej ochrany ľudských práv sme sa opäť raz dozvedeli, že existujú osoby, ktorým je možné odňať, resp. poprieť ich práva a slobody len preto, že súčasná parlamentná väčšina (podporená verejnou mienkou) si to tak želá. Koniec-koncov v záverečnej časti nálezu to väčšina aj priznáva, že v rozhodnutí išlo najmä o hodnotové závery, ktoré sú náchylnejšie na subjektívne faktory.

V dnešnom postmodernom a polarizovanom svete (aj v podmienkach tohto nálezu) revolučného konštitucionalizmu je sudcovi ťažké udržať sa v neutrálnom právne objektívnom pásme, ktoré jediné môže prispieť k udržaniu spoločnosti v spravovateľnom stave. Vízia ľahších ciest zväzda k uzavretiu obchodu, v ktorom je platidlom vlastná právnická poctivosť. Priklonenie sa k jednému z pólov prináša podporu rovnako orientovanej skupiny, väčšiu publicitu a „slávu“. Z toho vyplývajú rôzne benefity, od udeľovania cien za judikát roka, zvýšenie publikačných možností, dosiahnutie akademických absolutorií, až po dožitie v pokoji, z času na čas velebený v srdcu blízkych médiách. Takýmto benefitom v obrátenom garde môže byť aj ľudská reakcia sudcu na externý tlak a lobing obzvlášť vtedy, ak sú jeho aktérmi takmer všetky rozhodujúce ústavné orgány, spolu s mediálnou, kultúrnou či treťosektorovou mienkou prehlasujúcou sa

(celkom zjavne prehnane, pozn.) za názor takmer celej spoločnosti. Ba dokonca ani morálne presvedčenie nesmie byť určujúcim pri rozhodovaní sudcu. Morálne presvedčenie a názory o spoločenskej užitočnosti pri pretváraní práva tak, ako by sme ho chceli mať v budúcnosti, svedčí postojú zákonodarcu (politika). A sudcovia by nemali byť politikmi.

Doplňujúce stanovisko sudkyne Ivetty Macejkovej

Prečo je zrušenie milosti a amnestie problematické ?

Uvedenú otázku je potrebné zodpovedať s prihliadnutím na charakter milosti a amnestie, ktorý je jednoznačne vyjadrený aj v judikatúre ústavného súdu:

„*Udeľovanie milosti nie je súčasťou základných práv a slobôd a nejde ani o právny inštitút, na ktorý by si občan Slovenskej republiky mohol nárokovať*“ (sp. zn. PL. ÚS 8/97, s. 16). Uvedené platí v celom rozsahu aj pre amnestiu.

Ak teda milosť a amnestia samy osebe nie sú ľudským právom a nie je možné si ich nárokovať, je naozaj na zváženie, prečo by ich zrušenie malo byť takou závažnou témou.

Dôvodom je však princíp právnej istoty, ochrana legitímnych očakávaní a nadobudnutých práv pred retroaktívnymi zásahmi do nich. Vysvetliť to možno napríklad poukazom na polemiku vedenú odbornou verejnosťou, ktorej podstatu možno zhrnúť tak, či je v právnom štáte vôbec predstaviteľné, ak je konkrétnej osobe odpustený uložený trest (alebo jeho časť), aby po uplynutí (napríklad) dvadsiatich rokov bezúhonného života národná rada, resp. ústavný súd rozhodol, že trest sa predsa len vykoná. Od udelenia milosti či amnestie jej adresát legitímne očakáva, že nebude následne zrušená, t. j. nebudú mu odňaté milosťou alebo amnestiou nadobudnuté, resp. zachované práva (toto legitímne očakávanie bolo ešte oveľa silnejšie v prípadoch milostí a amnestií udelených pred novelou ústavy vykonanou ústavným zákonom č. 71/2017 Z. z.). Plynutím času sa legitímne očakávanie a práva dotknutej osoby ešte posilňujú. Vyplýva to z dôležitosti právnej istoty ako jednej z hodnôt právneho štátu. Vyjadrené slovami Gustava Radbrucha:

„*Potreba právnej istoty ale môže viesť aj k tomu, že faktické pomery sa stávajú pomermi právnymi, ba dokonca nanajvýš paradoxným spôsobom k tomu, že z bezprávia sa stane právo.*“

Typickým príkladom uvedeného záveru sú v občianskom práve inštitúty premlčania a preklúzie a v práve trestnom premlčanie trestného stíhania a premlčanie výkonu trestu. Plynutie času a s tým spojená právna istota a nadobudnuté práva majú preto v právnom štáte *zásadný* význam. Adresát milosti alebo amnestie, ktorý ňou udelené práva využíva po dobu takmer dvadsiatich rokov, sa totiž legitímne môže subjektívne cítiť ako „obeť svojvôle“, ak po uplynutí tohto obdobia dôjde k jej zrušeniu. Uvedené platí aj v prípade pochybností o „právnej čistote“ udelenej amnestie či milosti (z bezprávia sa stáva právo).

Uvedené sa týka milostí a amnestií všeobecne, teda aj tých, ku ktorých zrušeniu by mohlo dôjsť v budúcnosti. V prípade Mečiarových amnestií je navyše potrebné vyrovnať sa aj s ďalšou veľmi vážnou skutočnosťou, a to *pravou trestnoprávnou retroaktivitou zakotvenou v samotnej ústave, ktorá je v neprospech adresátov.*

Ustanovenie čl. 154f ústavy má totiž presne tento charakter. Treba mať na pamäti, že sporné amnestie, resp. milosť podľa vtedy platného Trestného poriadku, znamenali, že adresátov bolo možné stíhať len s ich súhlasom, avšak aj v prípade, ak by s trestným stíhaním súhlasili a ak by súd dospel k záveru o ich vine, *nebolo by im možné uložiť trest.* Preto možno konštatovať, že sporné amnestie a milosť mali v časti týkajúcej sa možnosti trestného stíhania povahu procesnoprávnej prekážky, ktorú však mohol odstrániť len samotný adresát, zatiaľ čo v časti udelenia trestu mali povahu *hmotnoprávnu*. Na základe čl. 154f ústavy však možno novú právnu úpravu použiť *späťne* na zrušenie *výlučne* Mečiarových amnestií, v dôsledkom čoho sa retroaktívne konštituuje právny stav, že ak by súdy rozhodli o vine, budú môcť uložiť aj predtým vylúčený trest. Právomoc národnej rady spätne (retroaktívne) bez časového obmedzenia zrušiť rozhodnutie o milosti alebo amnestii sa nevyhnutne dostáva do značného napätia s princípmi demokratického a právneho štátu, konkrétne princípom právnej istoty a zákazom retroaktivity v trestnom práve v neprospech dotknutej osoby,

ktorého účelom je zase ochrana základných práv a slobôd tejto osoby pred zásahmi do nich uplatnením prostriedkov a inštitútov trestného práva v duchu vytvorenia účinných právnych garancií ochrany slobody jednotlivca pred štátnou mocou.

Z princípu právnej istoty, vyplýva zákaz pravej retroaktivity v neprospech dotknutých subjektov práva, ktorý má v trestnom práve osobitný význam a je ústavne ukotvený v čl. 50 ods. 6 ústavy.

Tento princíp je dôležitý preto, že chráni pred najzávažnejšími zásahmi do základných práv a slobôd prostriedkami trestného práva, osobitne pred zásahmi do osobnej slobody. Pripomínam, že ústavný sudca je (aj v zmysle sľubu, ktorý zložil) povinný chrániť *prirodzené práva* (čl. 134 ods. 4 ústavy), ktoré ústavodarca netvorí ani ich nemôže rušiť, ale ich v demokratickom a právnom štáte musí nachádzať a rešpektovať. V tejto súvislosti možno citovať z judikatúry ústavného súdu: „*Zásady uvedené v čl. 12 ods. 1 a 2 ústavy v súhrne vyjadrujú podstatu základných práv ako prirodzených práv človeka a majú univerzálny charakter.*“ (z rozhodnutia vo veci sp.zn. PL. ÚS 3/03). Prirodzeným právom je aj osobná sloboda, do ktorej by prípadné uloženie trestu jej odňatia, predtým amnestiou vylúčené, celkom isto zasiahlo. Nie je tu teda možné prijať veľmi zjednodušujúce stanovisko, v zmysle ktorého je potrebné rešpektovať retroaktivitu *len* preto, že je zakotvená v ústave.

Možno mať legitímne pochybnosti o tom, či povaha trestných činov, ktorých sa Mečiarove amnestie týkajú (zavlečenie do cudziny, marenie prípravy a priebehu volieb alebo referenda, zneužitie právomoci verejného činiteľa), dosahuje takúto mieru závažnosti (podotýkam, že vyšetrovanie prípadu smrti Róberta Remiáša prebieha bez ohľadu na tieto amnestie a orgány činné v trestnom konaní zatiaľ nedospeli k záveru, že by tieto amnestie ďalšiemu postupu vo vyšetrovaní bránili).

Pokiaľ ide o mieru závažnosti trestných činov, platí uvedené osobitne vo vzťahu k prezidentom udelenej individuálnej milosti, a tej časti udelených amnestií, ktorá sa týka zmareného referenda (v tomto prípade predovšetkým s ohľadom na odstup takmer dvadsiatich rokov a situáciu, v ktorej máme priamu voľbu prezidenta, pričom demokratický ústavný systém Slovenskej republiky a jeho inštitúcie sú funkčné).

V rámci rozhodovania o ústavnej konformite uznesenia národnej rady, ktorým boli Mečiarove amnestie zrušené, som sa však po zvážení všetkých, veľmi silných, pochybností napokon priklonila k záveru o ústavnej akceptovateľnosti zrušenia označených amnestií a milosti. Hoci by som vzhľadom na už uvedené argumenty hlasovala proti ich zrušeniu (presnejšie za vyslovenie nesúladu ich zrušenia s ústavou), k opačnému rozhodnutiu ma popri dôvodoch uvedených vo väčšinovom stanovisku priviedla aj judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorá sa týka práva na pravdu.

V rozhodnutí vo veci *El-Masri proti Bývalej Juhoslovanskej Macedónskej republike* (sťažnosť č. 39630/09) sťažovateľ namietal porušenie čl. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, keďže bol protiprávne zadržaný a podrobený krutému a neľudskému zaobchádzaniu v Skopje a neskôr v utajovanom zariadení (secret detention center) CIA v Afganistane. Išlo o prípad utajeného vydania cudzieho štátneho príslušníka (extraordinary rendition) podozrivého z terorizmu, pričom EŠLP zdôraznil veľký význam tohto prípadu: „... *nielen pre sťažovateľa a jeho rodinu, ale tiež pre ďalšie obeť podobných trestných činov, ako aj pre verejnosť, ktorí majú právo vedieť, čo sa stalo.*“

Právo na pravdu je pritom výslovne zmienené v rezolúciách Výboru pre ľudské práva OSN, na ktoré EŠLP v texte svojho rozhodnutia aj odkazuje, pričom toto právo na pravdu potvrdil EŠLP aj v neskorších rozhodnutiach v obdobných veciach *Husayn (Abu Zubaydah) proti Poľsku* (sťažnosť č. 7511/13) a *Al Nashiri proti Poľsku* (sťažnosť č. 28761/11).

Nie je mojím cieľom na tomto mieste podrobne sa zaoberať miestom práva na pravdu v našom právnom systéme. Z okolností tohto prípadu je však zjavné, že v našich podmienkach neexistuje iný prípad, kde by bolo uplatnenie „práva na pravdu“ vhodnejšie. Činy, ktorých sa Mečiarove amnestie týkajú, totiž znepokojujú a traumatizujú našu spoločnosť už vyše dvadsať rokov a intenzita tohto nepokoja vôbec neutícha, o čom napokon svedčí aj rozhodnutie

ústavodarcu.

Ak bolo proklamovaným cieľom Mečiarových amnestií v roku 1998 prispenie „k dosiahnutiu občianskeho zmieru“ a odstránenie „možných zdrojov napätia v spoločnosti“, k jeho naplneniu zjavne nedošlo, skôr naopak. Zmierniť toto napätie a doslova uzdraviť spoločnosť preto podľa môjho presvedčenia možno len tým, že urobíme všetko pre to, aby sa o týchto trestných činoch zistila pravda. Keďže Mečiarove amnestie zisteniu pravdy pre svoj *aboličný charakter* bránia, je právo verejnosti na pravdu závažným dôvodom na ich zrušenie.

Musím však jedným dychom dopovedať, že rozhodnutie ústavného súdu je v tomto prípade len prvým predpokladom pre objasnenie trestných činov, pričom, ak má byť naplnená požiadavka spravodlivosti, kľúčovou úlohou dotknutých štátnych orgánov (osobitne súdov), ktoré sa budú týmito činmi opäť zaoberať, bude, aby všetky ďalšie kroky rešpektovali ústavu, najmä aby boli dodržané zásady spravodlivého súdneho konania. Inak by aj toto rozhodnutie ústavného súdu stratilo svoj význam.

Odlišné stanovisko (k odôvodneniu) sudkyne Ľudmily Gajdošíkovej

Súhlasila som s výrokom nálezu ústavného súdu, ale svoje rozhodnutie som založila na argumentoch, ktoré nie sú celkom totožné s tými, ktoré sú uvedené v odôvodnení nálezu ústavného súdu.

Nazdávam sa, že Národná rada Slovenskej republiky (ďalej len „národná rada“) ako jediný ústavodarný a zákonodarný orgán (podľa čl. 72 ústavy) prijatím ústavného zákona č. 71/2017 Z. z., (ďalej aj „novela ústavy“), účinného od 4. apríla 2017

- zvolila riešenia, ktoré nie sú v súlade so štandardnými riešeniami dosiaľ uplatňovanými v legislatívnom procese a v právnom poriadku Slovenskej republiky,
- zmenila (kvôli individuálne určeným veciam) paradigmu delby moci zakotvenú v ústave samostatnej Slovenskej republiky prijatej pred 25 rokmi, čím vstúpila do dosiaľ všeobecne akceptovaného a zatiaľ nedotknutého priestoru a obsahu materiálneho jadra ústavy, ktoré síce nie je explicitne definované, avšak počas dvadsaťpäťročnej aplikácie ústavy sa postupne vykryštalizovalo,
- podujala sa sama nielen na vytvorenie ústavného a zákonného priestoru na zrušenie amnestií a milosti, ale aj na ich zrušenie samotnou národnou radou, pričom ústavnému súdu zverila právomoc (v odôvodnení nálezu ústavného súdu označenú ako „právo veta“) „posúdiť“ toto jej rozhodnutie z hľadiska princípov demokratického a právneho štátu na základe mechanizmu, ktorý ustanovila ústavným zákonom č. 71/2017 Z. z., a následne rozhodnúť. K takejto závažnej zmene došlo v národnej rade na základe takmer úplného konsenzu všetkých poslancov národnej rady naprieč celým politickým spektrom, ktorému predchádzal spoločenský tlak verejnosti, u ktorej takmer dve desiatky rokov pretrvávala trauma zo spoločensko-politickej situácie a z udalostí, ktoré sa diali (odohrávali) v spoločnosti v priebehu deväťdesiatich rokov 20. storočia.

Vo svojich bezprostredných dôsledkoch to znamenalo

- prelomenie dosiaľ pretrvávajúceho právneho názoru na problém (ne)zrušiteľnosti amnestií,
- oslabenie princípu právnej istoty ako jedného z esenciálnych znakov právneho štátu prelomením princípu zákazu retroaktivity na základe v ústave ustanovenej výnimky [čl.154f) ústavy],
- obmedzenie právomoci ústavného súdu ako nezávislého súdneho orgánu ochrany ústavnosti, keď mu národná rada len „vykolíkovala“ priestor na uplatnenie jeho rozhodovacej právomoci v danej veci (čl. 129a ústavy) v rámci osobitne zakotveného konania v zákone o ústavnom súde [v znení zákona č. 72/2017 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (§ 48a – § 48b)].

Tieto skutočnosti, ktoré majú svoje ústavnoprávne dôsledky, považujem za relevantné a ústavným súdom za nespochybniteľné pri jeho rozhodovaní, ktoré som nemohla prehliadnúť pri nachádzaní pre mňa hlavných dôvodov pri posudzovaní súladu uznesenia národnej rady o zrušení amnestií a individuálnej milosti prijatého podľa čl. 86 písm. i) ústavy.

Novela ústavy nesporne priniesla zmenu paradigmy doterajšieho textu ústavy presunom právomoci posudzovania (preskúmania) aktov výkonnej moci z právomoci súdnej moci do sféry zákonodarnej moci (cestou ústavodarnej moci, t. j. aj moci meniť ústavu), čím sa podľa mňa stala národná rada orgánom verejnej quasi súdnej moci sui generis. Dôvod zmeny sa vzťahuje na rozhodnutia prijaté na ústavnej úrovni v minulosti, o ktorých sa predpokladalo, že sú stále súčasťou právneho poriadku Slovenskej republiky. Treba dodať, že tieto rozhodnutia boli prijaté už v období, keď Slovenská republika bola považovaná za právny štát. Novela ústavy nevyplývala z aktuálnych potrieb vývoja právneho štátu a jeho inštitútov. Novelou ústavy vyvolanou aj tlakom verejnosti chcela národná rada vyriešiť zneužitie (právo)moci ústavných činiteľov z minulosti. Tomu napokon zodpovedá aj jednoznačná formulácia čl. 154f ústavy, ktorá explicitne pripustila spätnú časovú pôsobnosť uznesenia národnej rady, t. j. v danej veci pravú retroaktivitu [(výnimku zo zákazu retroaktivity vyplývajúceho zo všeobecného princípu právneho štátu) čl. 1 ods. 1 ústavy].

Samotné nastolenie otázky, či sú amnestie zrušiteľné, súvisí so zmenou názoru v modernom právnom štáte (ústavnom štáte) na prerogatívy (výsady, výhradné práva) hlavy štátu (oprávnenie individuálne alebo hromadne odpúšťať a zmierňovať tresty uložené súdmi, ako aj ich právne následky) a na možnosť ich zneužitia. Rozhodnutie hlavy štátu (prezidenta, monarchu) bolo vnímané ako viac-menej ničím neobmedzené, konečné a nepreskúmateľné. Ide o otázku, či ho možno/nemožno preskúmať a ak ho možno preskúmať, ktorému ústavnému orgánu sa má táto právomoc zveriť, *expressis verbis* ide o preskúmanie uváženia, na základe ktorého hlava štátu rozhodla tak, ako rozhodla, z iného pohľadu ide vlastne o preskúmanie dôvodov rozhodnutia (jeho odôvodnenia).

Kľúčovou otázkou, na ktorú reaguje nová ústavnoprávna úprava a prijaté uznesenie národnej rady, ktorá sa premietla aj do odôvodnenia nálezu ústavného súdu, je, či išlo o zneužitie právomoci ústavného činiteľa v právnom štáte. Všetky už uvedené skutočnosti a aj tie, ktoré sú uvedené v odôvodnení nálezu ústavného súdu, nasvedčujú tomu, že to tak bolo. Nazdávam sa však, že opakovane používané formulácie v odôvodnení nálezu ústavného súdu „na základe všeobecne známych skutočností“, „na základe všeobecne dostupných informácií“, „sa dá reálne predpokladať“ v súvislosti s formulovanými závermi v náleze ústavného súdu znižujú presvedčivosť argumentácie. Rovnako zoslabuje účinky odôvodnenia nálezu ústavného súdu jedna z posledných viet v odôvodnení nálezu ústavného súdu, ktorá explicitne nevylučuje, že na otázky, ktoré boli predmetom tohto konania, môžu byť aj iné názory. Pripustenie iných právnych názorov je štandardným prvkom demokratickej spoločnosti. Ústavný súd prezentoval svoj právny názor ako právny názor nezávislého súdneho orgánu ochrany ústavnosti.

Podľa môjho názoru sa argumentačná línia o zneužití právomoci dala ďalej využiť a rozvinúť a mohla byť zvýraznená v odôvodnení nálezu ústavného súdu, využíjúc princíp, ktorý sa v ňom uvádza *Ex iniuria ius non oritur* (z bezprávia nemôže vzniknúť právo), ktorý sa uplatňuje v medzinárodnom práve verejnom. Podľa môjho názoru v súvislosti s definičnými znakmi právneho (ústavného) štátu sa uplatňuje aj v ústavnom práve. Z bezprávia, zo zneužitia právomoci nemôže vzniknúť právo, to, čo z neho „vzniká“, je neprávo. Dôsledne postupujúc ďalej, akt nepráva normatívne neexistuje a nie je spôsobilý pôsobiť (mať účinky) na práva a povinnosti jeho adresátov (*quod nullam est nullam producitur effectum*), a preto, sledujúc túto líniu, mohla byť pri rozhodovaní národnej rady, aj to len z dôvodu právnej istoty použitá len konštrukcia autoritatívneho vyslovenia bezprávnosti relevantných rozhodnutí s účinkami *ex tunc*, a nie ich zrušenie. Ústavodarca sa však s aktmi nepráva vyrovnal spôsobom, ktorý bol zavedený novelou ústavy [čl. 86 písm. i), čl. 154f a čl. 129a ústavy].

S riešením problému zrušenia amnestií udelených pred 18 rokmi (ale aj ich eventuálneho vyhlásenia za akty nepráva) bytostne súvisí otázka porušenia princípu právnej istoty (zákazu retroaktivity). Zákon nepôsobí späťne (*Lex retro non agit*). Podobný význam má parémia (úslovie) *Lex prospicit, non rescipit* (Zákon hľadá dopredu, nie dozadu.). Je isté, že zákony a nariadenia majú predpisovať formu pre budúce správanie, a nie odkazovať na veci už skončené, s výnimkou, ak nie sú osobitne vymenované.

Zneužitie právomoci ústavného činiteľa by nemalo byť chránené právom a právnym poriadkom v tom zmysle (vôbec by mu nemal svedčiť princíp právnej istoty), že plynutie času môže zabrániť jeho právnemu postihu (nemal by mu nahrávať dokonca ani princíp zákazu retroaktivity). Inak vyjadrené, zodpovednosť za zneužitie právomoci ústavného činiteľa by nemala zaniknúť uplynutím času.

Vo svojej práci Účel práva sa Gustav Radbruch tiež zaoberal pozoruhodným pokusom o vyvažovanie niekoľkých hodnotových princípov (maxím). V tom zmysle viaceré výroky (sentencie, gnómy) v podstate predstavujú aj princípy práva a súčasne vypovedajú o silných napätiach, ktoré medzi nimi existujú.

Prvý výrok znie: Blaho ľudu je najvyšším zákonom (Salus populi, suprema lex esto) – odpovedá mu však iný: Základom vlády je spravodlivosť (Iustitia fundamentum regnorum). Nie blaho ľudu ako najvyšší účel práva, ale spravodlivosť. Nie je to táto nadpozitívna spravodlivosť, ale pozitívna spravodlivosť, zákonnosť, o ktorej hovorí tretí výrok: Nech sa stane spravodlivosť, aj keby mal zhnúť celý svet (Fiat iustitia, pereat mundus) – nezmeniteľnosť zákona stojí sama vysoko nad všeobecným blahom. Na to odpovedá (reaguje) štvrtý výrok: Najvyššie právo býva najvyšším bezpráviem (Summum ius, summa iniuria) – striktné používanie (použitie) zákona by často mohlo vyústiť do najhoršej nespravodlivosti. Teda: všeobecné blaho – spravodlivosť – právna istota ako najvyššie ciele (účely) práva, ale nie v peknej zhode a v harmónii, ale v ostrom vzájomnom konflikte (protirečení).

Právo ako spoločenský normatívny systém, ktorý si nutne robí nárok na svoju správnosť, existuje preto, aby prinášalo racionálne/spravodlivé usporiadanie spoločenských vzťahov, a to tak v ich horizontálnom, ako aj vertikálnom vyjadrení, a nie preto, aby negatívne aspekty vyplývajúce z takto štruktúrovanej sociálnej interakcie legitimizovalo. Z uvedeného potom vyplýva, že akt orgánu verejnej moci, ktorý je v rozpore s touto fundamentálnou požiadavkou, je v právnom štáte neprijateľný, pretože sa sám dostáva do rozporu s požiadavkou, ktorú si prostredníctvom svojho vydania nárokuje.

Následky, ktoré vyplývajú z označeného rozporu, sú vždy otázkou miery/intenzity tohto rozporu so základnou ideou práva – spravodlivosti. V prípade, ak takéto negatívne riešenie pre jeho nezanedbateľný zásah do fundamentálnych hodnôt, na ktorých spočíva ľudské spoločenstvo, dosiahne neznesiteľnú mieru, potom jednou z alternatív riešenia tohto konfliktu je to, ktoré je obsiahnuté v Radbruchovej formule, v duchu ktorej možno opustiť mantinely pozitívneho práva a právne akty verejnej moci, ktoré sú v extrémnom rozpore so spravodlivosťou, označiť za také, ktoré nemajú právnu platnosť im zabezpečovanú prostredníctvom princípu právnej istoty.

Z uvedeného vyplýva, že právny akt, ktorého účelom je pôsobiť na práva a povinnosti jeho adresátov (s výnimkou aktov technickej povahy), nemožno definovať iba prostredníctvom výpočtu jeho formálnych znakov, pretože jeho fundamentálnou náležitosťou je jeho hodnotová viazanosť na ideu spravodlivosti podľa všeobecného prirodzeno-právneho princípu, teda na také konanie jeho pôvodcu, ktoré je nielen v súlade s formálno-právnymi požiadavkami určenými pre jeho vydanie, ale je tiež spravodlivé.

Napokon sa vrátim k argumentácii prostredníctvom Radbruchovej formuly, ktorej znenie si treba opakovane pripomenúť: „*Konflikt medzi spravodlivosťou a právnou istotou možno riešiť len tak, že pozitívne právo, zaručené predpismi a mocou, má prednosť aj vtedy, keď je obsahovo nespravodlivé a neúčelné, to však okrem prípadu, kedy rozpor medzi pozitívnym zákonom a spravodlivosťou dosiahne takú neznesiteľnú mieru, že zákon ako nepatričné právo (unrichtiges Recht) musí ustúpiť spravodlivosti.*“. Ide o názor na zákonné nepráv a na „nadzákonné právo“ (ako kritérium spravodlivosti), ktoré ho nahrádza. Pre úplnosť treba dodať, že Gustav Radbruch mal pri týchto svojich úvahách na zreteli nielen nespravodlivé právo, ale priamo zločinné právo.

V uvedenom zmysle, aj v duchu rozvinutia a uplatnenia ducha Radbruchovho odkazu, možno vyvodiť záver, že nielen extrémne nespravodlivý zákon, ale aj každý individuálny právny akt (každé individuálne rozhodnutie) ústavnej povahy, pokiaľ je extrémne nespravodlivý (ako výsledok zneužitia moci verejného činiteľa), nemôže s touto visačkou (charakteristikou) byť trvalou súčasťou práva v právnom štáte.

Ak nielen zákony, ale aj rozhodnutia ústavnej povahy vedome popierajú vôľu k spravodlivosti, napr. zaručujú alebo odopierajú ľuďom ľudské práva podľa ľubovôle, tak (potom) takéto zákony či iné rozhodnutia ústavného charakteru nemôžu byť platné. Ľud nie je viazaný poslušnosťou voči takým zákonom, resp. iným aktom ústavnej povahy, a príslušné ústavné orgány právneho (ústavného) štátu musia nájsť odvahu odoprieť im povahu práva.

Odlišné stanovisko (k odôvodneniu) sudcu Lajosa Mészárosa

V roku 1998 predseda vlády ako zastupujúci prezident udelil amnestie za trestné činy, ktoré mali byť spáchané zrejme s vedomím, či dokonca súhlasom moci a súviseli s mocenským bojom. V národnej rade bolo viacero pokusov tieto amnestie ústavným zákonom zrušiť, aby bol umožnený priebeh spravodlivosti. V roku 2017 bola prijatá novela ústavy, ktorá umožňuje uznesením národnej rady zrušovať amnestie vrátane tých z roku 1998, ak sú v rozpore s princípmi demokratického a právneho štátu. Ústavný súd je zároveň povinný posúdiť, či toto zrušovacie uznesenie nie je v rozpore s ústavou. Som presvedčený, že posúdenie ústavnosti zrušovacieho uznesenia ústavným súdom má byť postavené na *osvedčení*, že v období rokov 1995 – 1998 boli v našej krajine ohrozené občianske slobody takým výrazným a výnimočným spôsobom, že to vzbudzovalo obavy z opätovného nástupu autoritatívneho režimu, čo zakazoval čl. 1 ústavy. Ak sú amnestie súčasťou vtedajšieho diania, tak do ich zrušenia národnou radou nie je potrebné zasahovať. Som presvedčený, že tieto podmienky boli naplnené.

Nález ústavného súdu, jeho výrok, jeho podstata nie je odplatom, nie je impeachmentom, nie je inkvizíciou. Nález je aktom ústavného, nie trestného práva. Naopak, nález – ústavným súdom „potvrdené“ uznesenie o zrušení amnestií a milosti spolu s ústavným zákonom sú opätovným prihlásením sa k *úsiliu o uplatňovanie demokratickej formy vlády, záruk slobodného života* (porov. Kysela, J. Ústava medzi právom a politikou. Úvod do ústavní teorie. Praha: Leges, 2014, s. 203). Je právnym potvrdením, že v časoch 1995 – 1998 existovalo dramatické smerovanie k neslobode, a súčasne je odstránením toxického aktu z objektívneho ústavného práva. Nález podľa môjho názoru nie je vytváraním materiálneho jadra ako referenčného kritéria pre zrušovanie ústavných zákonov. Ústavný súd dôsledne rešpektoval viazanosť ústavou. Pojem jadra používaný v náleze vnímam ako synonymum princípu demokratického a právneho štátu, a nie ako referenčné kritérium voči ústavným zákonom.

Pojem materiálneho právneho štátu sa v jeho *najostrejšom zmysle* netýka bežnej prevádzky štátu, ale vymedzenia sa voči *dobe neslobody*. Z toho potom tiež vyplýva, že hoci formálne ústavný orgán určitým spôsobom konať mohol, podľa zmyslu pravidiel tak konať nesmel. Mohlo tak dôjsť k zneužitiu moci a formy práva, avšak nie vždy v zmysle trestnoprávnom, ale ústavnom.

Predmetom prieskumu v tomto konaní *nie je otázka zrušiteľnosti* amnestií vo všeobecnosti. Mnohí aktéri právneho života stále vychádzajú z úvah o nezrušiteľnosti amnestií. Táto otázka však bola vyriešená ústavným zákonom č. 71/2017 Z. z., ktorý určil podmienky a proces rušenia amnestií a milostí. Tento ústavný zákon prekonáva i nález sp. zn. I. ÚS 30/99 o nezmeniteľnosti a nezrušiteľnosti amnestií rozhodnutím o amnestii.

Z viazanosti ústavou vyplýva, že ústavný súd nepreskúmava prostredníctvom napadnutého uznesenia samotnú novelu ústavy, a z tohto pohľadu sú podľa môjho názoru úvahy o retroaktivite neopodstatnené, pretože vyváženie s ohľadom na to, že ide o *charakter* štátu, už vykonal ústavodarca.

Predmetom prieskumu je len akt – uznesenie národnej rady, ktorý stanovuje, že má byť zrušená konkrétna amnestia a/alebo milosť. Ak by táto derogačná „norma“ bola v nesúlade s ústavou, tak by došlo k oživeniu amnestijného rozhodnutia či rozhodnutia o milosti. Inými slovami, ústavný súd má preskúmať, či je v súlade s ústavou, že parlament zrušil *akt vládnutia hlavy štátu*, ktorým stanovuje pre jednotlivcov taký existenciálny statok, akým je *odpúšťanie* – nepokračovanie v trestnom stíhaní.

K neudržateľnému napätiu s právnym štátom dochádza vtedy, keď sa rešpekt jednotlivcov k zákonu a právu mení na strach z nečitateľnosti moci, a tým sa moc stáva účelom pre seba a spoločnosť jej objektom. Z judikatúry ústavného súdu, ako aj z iných formálnych dokumentov (nález I. ÚS 8/97 – Gaulieder,

	<p>Gaulieder v. Slovenská republika, sťažnosť č. 36909/97, správa EKLP z 10. 9. 1999; vyhlásenie Národnej rady Slovenskej republiky schválené uznesením z 10. októbra 1997 č. 763) je zrejme, že v rokoch 1995 – 1998 dochádzalo v našom štáte k dramatickému ohrozeniu princípov demokratického a právneho štátu. Inými slovami, dané obdobie možno rozumne vnímať ako dobu limitovanej slobody alebo zjavné tendencie k autoritatívnemu režimu.</p> <p>Pri posudzovaní súladu sa nemožno vyhnúť dotyku so skutkovými otázkami, ale na druhej strane predmetom tohto konania nemôže byť približovanie sa k trestnoprávnemu dokazovaniu amnestovaných skutkov. Každopádne z vyšetrovacieho spisu ČVS: VKE-1/30-98, obžaloby podanej na Okresnom súde Bratislava III, uznesení ústavného súdu II. ÚS 69/99, II. ÚS 70/99, II. ÚS 71/99, II. ÚS 72/99, samotných formulácií a zmeny amnestijných rozhodnutí a napokon i rozsudku Vyššieho krajského súdu vo Viedni č. 22 Ns 13/95 z 20. februára 1996 je zrejme, že vzniklo dôvodné, nie nepodložené podozrenie, že amnestované skutky reálne mohli byť spáchané <i>s organizovaným prispením osôb zo štátnych štruktúr</i>.</p> <p>Pred zrušením amnestií bola súčasťou objektívneho ústavného práva norma, podľa ktorej sa nemali vyšetrovať skutky, ktoré mohli byť spáchané <i>s organizovaným prispením osôb zo štátnych štruktúr</i>. Znamená to, že právne posledné slovo vo veci mala vtedajšia moc a rozhodovala tým o sebe samej. Historicky sú však amnestie postavené na tom, že v zlomových momentoch neskoršia moc amnestuje skoršiu v záujme zmierenia, a nie moc preventívne seba samu. To je obdoba súdenia vo vlastnej veci – nemo iudex in causa sua. Vzhľadom na prvky neliberálnej demokracie je rozhodnutie o zrušení amnestie trestných činov, zo spáchania ktorých je podozrivá moc, súčasťou ordre public, teda vysporiadania sa s minulosťou. Zrušenie amnestie týkajúcej sa zavraždenia preto nie je svojvôľou, preto neporušuje princípy demokratického a právneho štátu.</p> <p>Možno akcentovať, že princíp legality je pri posudzovaní ústavnosti amnestií naplnený tým, že ústavodarca vytvoril pre zrušenie veľmi jasný textuálny ústavný základ s robustnými poistkami (väčšina, viazanosť, ústavný súd). Toto priamočiare riešenie namiesto rôznych interpretačných riešení vracia právu symboliku súboru jasných pravidiel, namiesto vnímania práva ako fiškálnosti či ohýbania ustanovení. Vychádza z toho, že amnestie boli formálne platné. Princíp legality je daný aj tým, že ústavodarca vytvoril len nový procesný rámec, pretože hmotnoprávna povinnosť nezneužiť amnestiu bola v ústave prítomná už v roku 1998.</p> <p>Prepojenie rušených amnestií a rušenej milosti spočíva v tom, že beneficiantom je štátna moc, resp. blízke osoby vykonávateľov štátnej moci, teda <i>vo forme</i>. Kľúčová odlišnosť je však v tom, že v prípade amnestií išlo o eventúálne spáchanie „štátneho“ trestného činu (je prítomný aspekt konanie PROTI občanom), čo nie je prípad milosti. V predmetnej veci sa tak nezrušuje milosť pre jej podozrenie zo zneužitia na „krytie“ štátnej moci, ale pre jej prepojenie s amnestovanými skutkami <i>cez formu a kontext</i>. Potvrďuje sa tým, že motívom ústavodarcu je hľadanie pravdy a jej spoločenská reflexia. Princíp, na základe ktorého bola milosť prezidentovho syna zrušená, nepovažujem za arbitrárny a opäť aj s ohľadom na už uvedené fakticky deferenčné úvahy sa stotožňujem, že aj v tejto časti je uznesenie národnej rady v súlade s ústavou.</p>
<p>použité odkazy na relevantnú judikatúru ústavného súdu, ESĽP a iných súdov</p>	<p>ÚS SR: III. ÚS 70/01, I. ÚS 4/02, II. ÚS 271/07, II. ÚS 22/95, I. ÚS 60/97, I. ÚS 76/97, PL. ÚS 49/03, PL. ÚS 12/05, PL. ÚS 29/05, PL. ÚS 17/08, PL. ÚS 21/08, PL. ÚS 3/09, PL. ÚS 2/2013, I. ÚS 61/96, I. ÚS 30/97, II. ÚS 31/97, I. ÚS 7/99, I. ÚS 30/99, I. ÚS 40/99, II. ÚS 37/99, II. ÚS 69/99, II. ÚS 70/99, II. ÚS 80/99, I. ÚS 48/99</p> <p>ESĽP: Gäfgen proti Nemecku z 1. 6. 2010, Savin proti Ukrajine z 12. 2. 2012, Aksoy proti Turecku z 18. 12. 1996, Yatsenko proti Ukrajine zo 16. 2. 2012, Abdülsamet Yaman proti Turecku z 2. 11. 2004, bod 55, Canan proti Turecku z 26. 6. 2007, bod 94, Lexa proti Slovensku z 2. 9. 2008, bod 139, Marguš proti Chorvátsku z 27. 5. 2014,</p> <p>IASEP: Barrios Altos proti Peru, Almonacid-Arellano a ostatní proti Chile, La Cantuta proti Peru, Anzualdo Castro proti Peru, Gelman proti Uruguaju</p> <p>ÚS ČR: Pl. ÚS 4/13 z 5. marca 2013</p>
<p>súvisiace právne predpisy</p>	

klúčové slová	ústavnosť prezident republiky princíp a zásady (zjednotenie pojmov)-princíp demokracie právny štát rozhodnutie milosť amnestia
----------------------	--

Spracovalo Analytické oddelenie Kancelárie Ústavného súdu Slovenskej republiky

Upozornenie :

Prehľad vybraných rozhodnutí Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „prehľad“) je neoficiálnym dokumentom, ktorý slúži výlučne na informovanie o rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“). Prehľad zostavuje Analytické oddelenie Odboru súdnych poradcov a súdnej agendy Kancelárie Ústavného súdu Slovenskej republiky z rozhodnutí ústavného súdu, písomne vyhotovených a odoslaných účastníkom konania v danom období. Prehľad nezaväzuje ústavný súd a nenahrádza jednotlivé rozhodnutia ústavného súdu, z ktorých bol zostavený.